

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

**Restorativní programy jako nástroj konceptu
restorativní justice**

Diplomová práce

Restorative programs as a tool of restorative justice concept

Diploma thesis

VEDOUCÍ PRÁCE:

Doc. JUDr. Ivana Zoubková, CSc.

AUTOR PRÁCE:

Bc. Alice Korbová

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 25. srpna 2022

Bc. Alice Korbová

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce doc. JUDr. Ivaně Zoubkové CSc. za veškerý čas, ochotu a cenné rady poskytované v průběhu psaní mé diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat svým rodičům, kteří mě podporovali po celou dobu mých studií a kteří ve mě věřili, že to dotáhnu do zdárného konce.

ANOTACE

Tato diplomová práce se zabývá využíváním restorativních programů v českém právním prostředí, které slouží v rámci restorativní justice, jako podpůrný prostředek trestní justice. Diplomová práce nahlíží na problematiku jak z teoretického hlediska, tak i z praktického. Teoretická část práce je vyhrazena od terminologického vymezení restorativní justice až po zjištění efektivity restorativní justice, následném seznámení s jednotlivými restorativními programy a systémem probace a mediace v České republice. Praktická část diplomové práce je orientována na analýzu efektivity jednotlivých restorativních programů pomocí analýzy tabulek, grafů a polostrukturovaných rozhovorů s převážným zaměřením na mediaci, jako jeden z nejvyužívanějších programů restorativní justice u nás.

KLÍČOVÁ SLOVA

Restorativní justice, probace, mediace, restorativní programy, Probační a mediační služba, konference, kruhy, mediátor

ANNOTATION

This diploma thesis tackles the use of restorative programs in the czech legislative environment which within the restorative justice serves as a supporting instrument to criminal justice. The thesis views the matter from a theoretical and practical angle. The theoretical part of the work is dedicated to terminological definition of restorative justice and ensuring its efficiency, but also to introducing the reader to restorative programs and the system of probation and mediation in the Czech republic. The practical part of this thesis is oriented towards an analysis of the efficiency of each restorative program using data from tables, graphs and interviews with emphasis on mediation as one of the most used programs in our country.

KEY WORDS

Restorative justice, probation, mediation, restorative programs, Probation and Mediation Service, conference, rings, mediator

Obsah

1	ÚVOD	7
2	TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ	9
2.1	RETRIBUTIVNÍ JUSTICE.....	9
2.2	RESTORATIVNÍ JUSTICE.....	11
2.3	VZTAH MEZI RESTORATIVNÍ A RETRIBUTIVNÍ JUSTICÍ.....	12
3	KONCEPCE RESTORATIVNÍ JUSTICE	15
3.1	HISTORICKO-SPOLEČENSKÝ KONTEXT.....	15
3.2	PRINCIPY RESTORATIVNÍ JUSTICE.....	18
3.3	ZPŮSOBY APLIKACE KONCEPTU RESTORATIVNÍ JUSTICE DO PRAXE.....	20
3.4	EFEKTIVITA RESTORATIVNÍ JUSTICE.....	21
4	RESTORATIVNÍ PROGRAMY	25
4.1	MEDIACE.....	25
4.1.1	<i>Formy mediace</i>	26
4.1.2	<i>Principy mediace</i>	28
4.2	KONFERENCE (FAMILY GROUP CONFERENCES).....	30
4.3	KRUHY.....	32
5	SYSTÉM PROBACE A MEDIACE V ČR	35
5.1	HISTORIE TRESTU A TRESTÁNÍ.....	35
5.2	TREST A JEHO ÚČEL.....	36
5.3	PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR.....	38
5.4	VÝZNAM A VYUŽITÍ PROBACE.....	40
5.5	PROBAČNÍ DOHLED.....	42
6	PRAKTICKÁ ČÁST	44
6.1	METODIKA PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	44
6.2	ANALÝZA EFEKTIVITY RESTORATIVNÍCH PROGRAMŮ.....	45
6.2.1	<i>Analýza statistických dat Probační a mediační služby</i>	45
6.2.2	<i>Analýza rozhovorů s mediátory</i>	50

6.3	DISKUSE A NÁVRHY PRO ZVÝŠENÍ EFEKTIVITY RESTORATIVNÍCH PROGRAMŮ	
	54	

7	ZÁVĚR.....	56
8	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	59
9	SEZNAM TABULEK.....	65
10	SEZNAM GRAFŮ.....	66

1 Úvod

Ačkoli po většinu lidské historie byl trest chápán jako odplata vůči pachateli trestného činu, prostřednictvím které se poškozený (potažmo společnost) mstil, v současné době se stále více dostává ke slovu restorativní justice, která akcentuje, že trestný čin mění životy lidí a narušuje jejich vztahy. V tomto kontextu se restorativní přístupy orientují nejen na naplnění potřeb poškozených, ale i na převzetí odpovědnosti pachatele za následky vlastního činu. Do řešení trestného činu je zapojena i širší komunita – všechny tyto prvky restorativní justice vedou k efektivnějšímu řešení kriminality, kdy je vyšší šance na resocializaci pachatele.

Prostředkem restorativní justice jsou restorativní programy, přičemž třemi nejčastěji aplikovanými restorativními programy jsou mediace, konference a kruhy. Právě na restorativní programy jakožto na nástroje restorativní justice se soustředí předkládaná diplomová práce, jejímž cílem je restorativní programy teoreticky vymezit, zjistit jejich efektivitu a navrhnout praktická řešení odstraňující případné zjištěné nedostatky a přispívající k vyšší míře jejich využívání.

Text práce je rozčleněn na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je dělena do čtyř tematických kapitol – první z nich poskytuje terminologické vymezení základních pojmů, konkrétně retributivní a restorativní justice. V další kapitole se zaměřuji na koncepci restorativní justice, kdy vymezím její historicko-společenský kontext, základní principy restorativní justice a způsoby její aplikace do praxe. Pozornost zde věnuji i stručnému představení výsledků studií, které se zabývaly efektivitou restorativní justice.

Ve třetí kapitole teoretické části jsou po teoretické stránce prezentovány jednotlivé restorativní programy, konkrétně mediace, konference a kruhy. Jelikož mediace je v českém prostředí nejrozšířenějším z těchto programů, pojednám o ní nejobsáhleji. Poslední kapitola teoretické části se zabývá systémem probace a mediace v České republice – poté, co stručně seznámím s historií trestu a trestání a s účelem trestu, zaměřím se na Probační a mediační službu, na význam a využití probace a na problematiku probačního dohledu.

Praktická část práce se orientuje na zjištění efektivity vybraných restorativních programů – vzhledem k tomu, že realizace konferencí a kruhů je v České republice naprosto marginální záležitostí (například konferencí je zde podle statistik Probační a mediační služby realizováno maximálně patnáct ročně), soustředím se i zde především na mediaci. Efektivitu restorativních programů zde zjišťuji analýzou statistických dat pocházejících od Probační a mediační služby a polostrukturovanými rozhovory se zapsanými mediátory. Výsledky těchto analýz následně diskutuji a navrhuji relevantní opatření reagující na zjištěné nedostatky.

V teoretické části práce postupuji zejména metodou analýzy odborné literatury a dalších relevantních zdrojů (například právních předpisů), v praktické části jsem zvolila směr kvalitativního výzkumu, konkrétně analýzu časových řad a polostrukturované rozhovory.

2 Terminologické vymezení

V následujících podkapitolách se budu zabývat terminologickým vymezením základních pojmů, které tvoří terminologický rámec této práce. Jedná se o koncepty restorativní a retributivní justice. Kromě toho, že tyto pojmy charakterizují, budu se zabývat i jejich vzájemným vztahem.

2.1 Retributivní justice

Pojem retributivní justice je odvozen od latinského slova *retribuere*, které znamená odčinění nebo odplatu. Tento koncept je tedy postaven primárně na myšlence, že spáchaný trestný čin by měl být odčiněn přiměřeným utrpením na straně pachatele. Obecně zde platí, že přísnost trestu by měla být přímo úměrná závažnosti daného trestného činu.¹ Dušan Hendrych a kol. v tomto kontextu hovoří o tzv. punitivní justici, která je založena na odplatě za trestný čin. Její příznivci standardně požadují důsledné využívání veškerých možností trestního postihu, zvýšení trestných sazeb u trestných činů, snížení dolní věkové hranice trestní odpovědnosti a kriminalizaci nových podob společensky nebezpečných činností.²

Retributivní justice je tradičním modelem odplatné (trestající) justice, v jehož pojetí je za primární oběť trestného činu označován stát. Veškeré prostředky jsou koncentrovány na ochranu státu před pachateli ohrožujícími veřejný zájem. Oběti je přisuzováno spíše pasivní postavení a výkonu trestní justice je účastna pouze velmi omezeně. Stejně tak obviněný se trestního řízení účastní spíše pasivně, což způsobuje, že si důsledky svého konání neuvědomuje ve všech jeho souvislostech. Důsledkem toho, že interpersonálnímu charakteru trestné činnosti je věnována jen velmi malá pozornost, je skutečnost, že oběti trestného

---

¹ MICHANČOVÁ, Slávka. Etické aspekty probácie a mediácie. In: Táž. *Restorativní spravodlivosť jako výzva*. 1. vyd. Prešovská univerzita v Prešově, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2011, s. 6-31. ISBN 978-80-555-0389-9, s. 16.

² HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1, s. 902.

činu často neobdrží relevantní pomoc a obvinění nejsou dostatečně motivováni ke změně svého životního stylu.³

Retributivní justice vychází z myšlenky, že je nutné trestat, protože bylo spáchané zlo – tato myšlenka je úzce spojena s teoriemi společenské smlouvy (zástupci této teorie byli například John Locke, Thomas Hobbes a Jean-Jacques Rousseau), kdy jednou ze smluvních stran byli občané a jejich právo a bezpečnost a druhou stát disponující právem trestat trestné činy tuto smlouvu porušující. Tento model justice dominoval až do dvacátého století, kdy došlo ke smíšení retributivní a restorativní justice.⁴

Retributivní justice však uznává výjimky, kdy nelze trest aplikovat – předně se jedná o situace, kdy existuje důvodná pochybnost o pachatelově vině. Retribucionisté věří, že trest by měl být vyměřen jen těm, kteří porušili zákony – v tom se odlišují například od zastánců teorie odstrašování, která umožňuje trestat i nevinné jednotlivce, pokud by to sloužilo cenné společenské funkci.⁵ Další výjimkou jsou pachatelé, kteří nemohou nést odpovědnost za své činy v důsledku mentálního postižení či duševní poruchy. Retributivní justice dále činí rozdíly mezi trestnými činy na základě toho, kdo je spáchal (např. trestné činy spáchané dítětem), nebo v souvislosti s úmyslem pachatele.

Retributivní justice je terčem relativně intenzivní kritiky – odpůrci tohoto konceptu trestání například tvrdí, že se jedná o zastaralý model nekorespondující s vývojem společnosti, že retributivní justice akcentuje pomstu na úkor nápravy interpersonálních vztahů, a že neklade dostatečný důraz na prevenci trestné činnosti (naopak v prostředí vězení často dochází k takzvané prizonizaci a institucionalizaci pachatele).⁶ Na neduhy retributivní justice v mnohém reaguje koncept restorativní justice, který představím v následující podkapitole.

---

³ HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3, s. 272.

⁴ NOVOTNÝ, Oto, Josef ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2, s. 214.

⁵ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 181.

⁶ VETEŠKA, Jaroslav a Slavomil FISCHER. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-0731-5, s. 124.

Vzhledem k tomu, že restorativní justici bude věnována samostatná kapitola této práce, nebudu jí nyní věnovat tolik prostoru, jako retributivní justici.

2.2 Restorativní justice

Pojem restorativní justice vychází z pojmu *restore*, který bychom mohli přeložit jako „obnovit“ nebo „navrátit do původního stavu“. Již z toho můžeme soudit, že restorativní justice přistupuje k trestnému činu odlišně – vidí v něm zejména poškození zájmů jedné osoby jinou osobou, jinými slovy tedy narušení interpersonálních vztahů. Koncept restorativní justice konstatuje, že trestný čin způsobuje újmu oběti i celé komunitě, proto je nutné realizovat satisfakci a napravit způsobené škody. Poškození (kromě přímého poškozeného v podobě oběti se jedná dále například o rodinu oběti) a pachatelé jsou tak stěžejními účastníky procesu naplňování spravedlnosti.⁷

Restorativní justice se snaží přimět pachatele k převzetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin. Pachatel tedy není pouhým pasivním příjemcem trestu, ale má zároveň pochopit, proč bylo jeho jednání špatné a jaký mělo negativní vliv na jiné osoby – tím je působeno preventivně proti jeho případným dalším kriminálním aktivitám. Následně je pachateli dána příležitost „vykoupit se“. Naopak oběť může prostřednictvím své aktivní účasti v rámci programu restorativní justice snížit vlastní pocity úzkosti a bezmoci, pramenící z trestného činu, případně se může i jednodušeji domoci nároku na náhradu škody.⁸

Koncept restorativní justice je založen mimo jiné na myšlence, že vězení má na osobnost pachatele destruktivní vliv, a navíc nereflektuje zájem na nápravu vztahu mezi jednotlivcem a komunitou, který byl narušen spácháním trestného činu.⁹ Tento model se primárně snaží najít způsob, kterým by se daly obnovit narušené vztahy, napravit způsobené škody a snížit rizika dalšího opakování trestného činu. Pachatel v tomto procesu vystupuje jako aktivní element, jehož

⁷ HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3, s. 273.

⁸ SHERMAN, Lawrence W. a Heather STRANG. *Restorative justice: the evidence*. 1st Edition. London: The Smith Institute, 2007. ISBN 1-905370-16-4, s. 4.

⁹ DIBLÍKOVÁ, Simona. Restorativní justice a vězeňství. In: KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 50-60. ISBN 80-7338-021-8, s. 50-51.

povinností je napravit své jednání. Obdobně i oběť je aktivní součástí ozdravného procesu, který usiluje o smír a nápravu způsobených škod.¹⁰

2.3 Vztah mezi restorativní a retributivní justicí

Poté, co jsem koncept retributivní i restorativní justice stručně představila, zaměřím se na to, jaký je mezi nimi vztah. Koncept retributivní justice je starší – mohli bychom tedy konstatovat, že restorativní justice v mnohém reaguje na jeho nedostatky. Zatímco trestající justice chápe trestný čin jako porušení zákona a prohřešek proti státu, v reakci, na který vzniká vina, podle zastánců obnovující justice je trestný čin prohřeškem proti lidem a porušením povinností individua, přičemž následkem je vznik povinnosti pachatele trestný čin odčinit. Stěžejním rozdílem je však skutečnost, že zatímco retributivní justice požaduje určení viníka a uložení trestu, restorativní justice cílí na obnovu stavu za účasti poškozeného, obviněného i členů komunity. Nejpodstatnějším faktorem jsou tedy potřeby oběti a odpovědnost pachatele.¹¹

V rámci retributivního procesu hrají podstatnou úlohu orgány činné v trestném řízení, nikoli však samotná společnost. Zatímco retributivní justice pracuje s předpokladem, že spácháním trestného činu vznikl pachateli závazek vůči státu, restorativní justice chápe takový trestný čin jako závazek pachatele vůči oběti, přičemž tvrdí, že tímto způsobem si pachatel lépe uvědomí závažnost svého chování. Za účelem rychlé a efektivní resocializace pachatele je jeho stigmatizace v rámci restorativní justice minimalizována – díky tomu má pachatel větší šanci, že si například nalezne adekvátní zaměstnání. Naopak retributivní justice pachatele dlouhodobě „onálepkuje“, což stěžuje jeho uplatnění (nejen) na trhu práce – pachatel se tak může poté, co si odpyká trest za spáchaný čin, dostat do problematické finanční situace, což jej potenciálně může opětovně přivést k páchaní trestné činnosti.¹²

---

¹⁰ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. 1. vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 43-44.

¹¹ Tamtéž, s. 15.

¹² LACIAKOVÁ, Lucia. Restoratívna verzus retributívna koncepcia trestania. In: MEDELSKÝ, Jozef a kol. *Súčasnú uplatňovanie prvkov restoratívnej justície. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 63-75. ISBN 978-80-8155-012-6, s. 69-71.

V souhrnu lze konstatovat, že retributivní i restorativní justice jsou reakcí na páchanou trestnou činnost, odlišují se však v tom, jak tuto trestnou činnost řeší. Ačkoli by se mohlo z předcházejícího výkladu zdát, že retributivní justice je zastaralým a veskrze nevhodným způsobem, jakým řešit trestnou činnost, má své výhody. Gerard V. Bradley konstatuje, že výhodou retributivní justice je, že klade důraz na přiměřený trest a na potrestání jedince, jemuž je vina prokázána (jinými slovy by ideálně neměl být potrestán nikdo nevinný).¹³ Podle Herberta L. A. Harta se díky trestům, které donutí pachatele nejen odčinit spáchaný trestný čin, ale i vykompenzovat utrpení oběti, společnost učí významu zla. Pachatel má navíc uložením trestu pochopit, že jeho konání bylo nemorální. Dle autora není konečným ospravedlněním trestu to, že má odstrašující účinek, ale že je to důrazné odsouzení zločinu ze strany komunity.¹⁴

Poněkud odlišný názor má Erin I. Kelly, který vidí retributivní justici jako v podstatě vadný koncept, přičemž konstatuje, že bychom měli trestní právo využívat jako systém k odrazování lidí od páchaní protiprávních činů a jako způsob vyjádření odsouzení těchto činů, ale neměli bychom používat trest jako vyjádření morálního kritéria viny. Pro tento svůj postoj argumentuje tím, že mnoho uvězněných pachatelů, kteří jsou například duševně nemocní, nebo žijí v chudobě, jsou sice z trestněprávního hlediska vinni, ale zároveň je obtížné chápat je jako viníky z morálního hlediska. Tito lidé často bojují se svými „vnitřními démony“ či beznadějnými společenskými okolnostmi, přičemž jsou nuceni k takovým normám chování, které však mají problém naplnit.¹⁵

Podle Kellyho retributivní justice tato specifika nereflektuje – například koncept nepřičetnosti zahrnuje extrémní případy kognitivních poruch, nebere však v úvahu ty duševní choroby, které zhoršují úsudek a sebeovládání člověka, jako například bipolární porucha. Dle autora je důsledkem retributivního přístupu to, že z kriminální viny vyvozujeme morální vinu, čímž zveličujeme morální význam kriminální viny – Kelly v tomto kontextu uvažuje, že bychom měli pachateli

---

¹³ BRADLEY, Gerard V. Retribution: The Central Aim of Punishment. *Harvard Journal of Law and Public Policy*, 2009, roč. 27, č. 1, s. 19-31. ISSN 2374-6572, s. 23-24.

¹⁴ HART, Herbert Lionel Adolphus. *Punishment and Responsibility: Essays in the Philosophy of Law*. 1st Edition. Oxford: Oxford University Press, 1968, s. 5.

¹⁵ KELLY, Erin I. From retributive to restorative justice. *Criminal Law and Philosophy*. 2021, č. 15, s. 237-247. ISSN 1871-9791, s. 239-240.

přisuzovat vinu za to, že jednal špatně, pouze v tom případě, že se mohl chovat lépe.¹⁶

---

¹⁶ KELLY, Erin I. From retributive to restorative justice. *Criminal Law and Philosophy*. 2021, č. 15, s. 237-247. ISSN 1871-9791, s. 239-240.

3 Koncepce restorativní justice

V následující kapitole se budu zabývat problematikou konceptu restorativní justice. Nejprve vysvětlím jeho historicko-společenský kontext, na což následně navážu výkladem jednotlivých principů restorativní justice, způsoby aplikace restorativní justice do praxe a otázkou efektivity tohoto přístupu, kterou představím prostřednictvím realizovaných výzkumných studií. Díky této analýze si připravím platformu pro výklad o restorativních programech.

3.1 Historicko-společenský kontext

Kriminalita je stará jako lidstvo samo, stejně jako snaha ji trestat. Účel trestu a jeho způsoby se však v průběhu historie dynamicky měnily. Zatímco ve starověku byla účelem trestu odplata (dle principu „oko za oko, zub za zub“), se vznikem státu se cíl trestu rozšířil i na odškodnění obětí a demonstraci panovnickovy síly. Trestný čin začal být chápán rovněž jako pohana panovníka a zásah do jeho autority, proto byla snaha trestání pachatele institucionalizovat.¹⁷

Evropské kodifikace trestního práva z šestnáctého a sedmnáctého století obsahovaly úpravu inkvizičního procesu, kdy soudce vystupoval jako vyšetřující subjekt a podezřelý mohl být mučen. Obviněný i oběť byly pouze pasivními elementy řízení, přičemž i za menší zločiny byly udělovány drakonické tresty, které měly odradit další potenciální pachatele. Takové postupy zpochybnil filosof a právník Cesare Beccario roku 1764 ve svém spise *O zločinech a trestech*, kde předložil přelomovou myšlenku, dle které se mělo zločinům spíše předcházet, než je trestat. Dále tento italský autor doporučoval aplikovat přiměřené tresty, respektovat práva pachatele a vést soudní jednání veřejně. Tyto myšlenky přispěly ke zrodu reformovaných trestních zákoníků – jmenujme například kodex Josefa II. z roku 1787.¹⁸

---

¹⁷ FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. 1. vyd. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9, s. 86.

¹⁸ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje, 2015. ISBN 978-80-87174-53-1, s. 69.

Ačkoli samotná fráze „restorativní justice“ se v písemných pramenech objevuje již od první poloviny devatenáctého století, v moderním slova smyslu ji použil až Albert Eglash roku 1977 ve své klasifikaci přístupů ke spravedlnosti. Tento autor vyčlenil následující koncepty:¹⁹

- retributivní spravedlnost, která je založena na trestu,
- distributivní spravedlnost, která zahrnuje terapeutické zacházení s pachateli,
- restorativní justice, která je založena na nápravě s aktivním přispěním oběti i pachatele.

Za přelom ve vývoji konceptu restorativní justice lze chápat knihu Howarda Zehra *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice*, která poprvé vyšla roku 1990 a Zehr v ní formuloval teorii restorativní spravedlnosti. Kniha dále odkazuje na výzkum z konce sedmdesátých let a z osmdesátých let dvacátého století, jehož jádrem byly snahy o mediaci mezi obětí a pachatelem.²⁰

V České republice se principy restorativní justice rozvíjely v souvislosti s trestní justicí založené na tradičním trestním procesu, který neposkytoval mnoho prostoru pro úvahy ohledně nápravy interpersonálních vztahů narušených spácháním trestného činu. I trestní justice České republiky je však determinována aktuálními trendy panujícími v dalších evropských demokratických zemích, které výrazněji tendují k rozšiřování alternativních trestů a možnostem odklonů v trestním řízení.²¹

Značný rozvoj restorativní justice můžeme sledovat od roku 2001, kdy svou činnost zahájila Probační a mediační služba, zřízená na základě zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Za čistý projev restorativní justice v rámci českého trestního práva bychom mohli označit jen mediaci zavedenou do českého právního řádu roku 2013. Další instituty, jako například

---

¹⁹ VAN NESS, Daniel W. a Karen HEETDERKS STRONG. *Restoring Justice. An Introduction to Restorative Justice*. Fifth Edition. Waltham: Anderson Publishing, 2015. ISBN 978-1-4557-3139-8, s. 21-22.

²⁰ Tamtéž, s. 24-27.

²¹ KARABEC, Zdeněk. Koncept restorativní justice. In: Týž. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 5-22. ISBN 80-7338-021-8, s. 17.

alternativní tresty²², však principy restorativní justice více či méně reflektují a spojují je s prvky retributivní justice.

V souvislosti s historií implementace prvků restorativní justice do českého trestního práva je třeba zmínit rekodifikaci trestního zákoníku z roku 2009, která přinesla množství důležitých změn a naznačila směr, kterým se české trestní právo vydává. Nový trestní zákoník měl přispět k frekventovanějšímu používání alternativních trestů, které byly do té doby nedostatečně využívány, a vést k posílení prvků restorativní justice.²³

Dalším pramenem práva, který je významně ovlivněn konceptem restorativní justice, je zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Obecně lze konstatovat, že tento zákon je více nakloněn restorativní justici než trestní zákoník. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže obsahuje například zohlednění zájmů a potřeb poškozeného, náhradu způsobené újmy, začlenění okolí pachatele do procesu řešení trestného činu a snahu nestigmatizovat pachatele, ale podpořit jej ve změně jeho životního stylu a v přijetí odpovědnosti.²⁴

Lze však konstatovat, že implementace prvků restorativní justice do českého trestního práva není tak významná, jako to můžeme vidět u jiných moderních států (jmenovitě např. Kanada a Nový Zéland). Nicméně postupně je tento koncept zapojován do českého právního řádu stále intenzivněji. Přesnější informace o četnosti restorativních programů předložím v empirické části této práce, kde je zároveň podrobněji okomentuji.

3.2 Principy restorativní justice

Různí autoři uvádějí odlišné seznamy stěžejních principů restorativní justice. V následujících odstavcích představím principy dle Tomáše Strémyho, které jsou

²² Doplním, že trestní zákoník ve svém aktuálním znění (k datu sepsání této práce) obsahuje následující alternativní tresty: podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem, domácí vězení, obecně prospěšné práce, peněžitý trest, peněžitá opatření a peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu.

²³ SCHEINOST, Miroslav, Helena VÁLKOVÁ a kol. *Sankční politika a její uplatňování*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-154-7, s. 11.

²⁴ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-848-2, s. 3-4.

dle mého názoru dostatečně komplexní na to, aby bylo jejich prostřednictvím možné efektivně pojmout smysl a účel konceptu restorativní justice.²⁵

Prvním principem restorativní justice je **podpora a odškodnění poškozených**. Zatímco aktuální trestní právo je zaměřené spíše na pachatele trestného činu, respektive na jeho potrestání, trestní právo s prvky restorativní justice by se mělo orientovat spíše na oběť trestného činu, konkrétněji na její potřeby a práva. Primárním zájmem oběti trestného činu většinou není potrestat pachatele, ale odškodnit se (například získat zpět věci, které jí byly ukradeny, získat finanční náhradu za zničený majetek apod.), případně získat podrobnější informace o trestném činu.²⁶

Druhým pilířem restorativní justice dle Strémyho je **vzbuzení pocitu odpovědnosti u pachatelů**. Aktuální diskurs je takový, že pokud si pachatel „odsedí“ svůj trest, je to chápáno tak, jako že splatil svůj dluh společnosti. V tomto myšlenkovém pochodu však není obsaženo převzetí odpovědnosti za trestný čin. Je otázkou, jestli realizovaný trest bez interiorizace pocitu viny na straně pachatele má jiný smysl, než „odplatu“ na pachateli. Koncept restorativní justice si tento rozpor uvědomuje a snaží se o prevenci kriminality prostřednictvím změny ve vnitřních pochodech pachatelů trestných činů.²⁷

Třetím stěžejním principem restorativní justice je **dosáhnutí dialogu vedoucího k porozumění**. Lze konstatovat, že tento princip úzce souvisí s principem předcházejícím – reaguje totiž na stav, kdy si někteří pachatelé neuvědomují, že svým činem někomu zásadně uškodili, je proto třeba, aby to slyšeli rovnou od těchto obětí. Za takové často emočně intenzivní situace je mnohem pravděpodobnější, že si pachatel uvědomí škodlivé důsledky svého konání. Tyto dialogy označujeme jako mediaci – jedná se o zásadní aspekt restorativní justice.²⁸

---

²⁵ STRÉMY, Tomáš. Teoreticko-metodologické východiská restoratívnej justície. In: STRÉMY, Tomáš (ed.). *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2014, s. 60-72. ISBN 978-80-7502-034-5, s. 64.

²⁶ Tamtéž

²⁷ Tamtéž

²⁸ STRÉMY, Tomáš. Teoreticko-metodologické východiská restoratívnej justície. In: STRÉMY, Tomáš (ed.). *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2014, s. 60-72. ISBN 978-80-7502-034-

Čtvrtým principem je **napravení důsledků trestného činu**, tedy odškodnění. Pokud pachatel pochopí, že spáchal závažný skutek, který někomu uškodil, přičemž tento pachatel je ochoten nést za své jednání odpovědnost, je zde prostor pro nápravu. Zatímco u méně závažných činů někdy stačí, aby se pachatel omluvil, v naprosté většině případů je třeba více – pachatel musí uskutečnit nápravu (například osobně opravit poškozený majetek), případně vykonat nějaké dobrovolné práce ve veřejný prospěch. Součástí konceptu restorativní justice je i pomoc těm pachatelům, kteří nemají zkušenost s tím, jak by mohli svůj trestný čin napravit. Tato podpora je velmi podstatným aspektem resocializace pachatele.²⁹

Pátým pilířem restorativní justice je **zabránění recidivě**. Pokud si pachatelé uvědomí důsledky vlastního společensky škodlivého konání, může to v některých případech samo o sobě dostačovat k prevenci jejich kriminálního jednání. Určité skupiny pachatelů (například drogově závislí, osoby bez domova, zadlužení jedinci, osoby závislé na alkoholu apod.) mají však problém se změnou vlastního životního stylu a je tedy nutné, aby jim byla poskytnuta silná motivace k jejich opětovnému začlenění do majoritní společnosti. Touto motivací může být například setkání s poškozeným.³⁰

Posledním principem restorativní justice, o kterém Strémy hovoří, je **reintegrace poškozeného a pachatele** zpět do společnosti. Ačkoli je v seznamu základních pilířů tento cíl poslední, lze konstatovat, že jde o nejpodstatnější podmínku pro prevenci proti recidivě pachatele. Reintegrace může být významným způsobem zkomplikována, pokud pachatel přišel v souvislosti s výkonem trestu o bydlení, kontakty s rodinou a komunitou, zaměstnání apod. V tomto kontextu jsou významné alternativní tresty, které napomáhají tomu, aby pachatel neztratil kontakt s „normálním“ životem – tato skutečnost usnadňuje jeho následnou reintegraci do společnosti.³¹

5, s. 64.

²⁹ Tamtéž, s. 65.

³⁰ Tamtéž, s. 65-66.

³¹ STRÉMY, Tomáš. Teoreticko-metodologické východiská restoratívnej justície. In: STRÉMY, Tomáš (ed.). *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2014, s. 60-72. ISBN 978-80-7502-034-5, s. 65-66.

Resocializace se však týká i poškozených, kteří mohou v důsledku svého statusu oběti společensky škodlivého činu cítit stres, ponížení, vztek, pošpinění a další negativní pocity. Navíc mohou být subjektem sekundární viktimizace – jedná se o proces, kdy se oběť trestného činu stává obětí znovu (například v důsledku nešetrného přístupu orgánů činných v trestním řízení), tentokrát po psychické stránce. Poškozený je často nucen podstoupit několik výslechů spojených s obnovou nepříjemných vzpomínek, přičemž vymáhání nároků vyplývajících ze škody, které mu vznikly trestným činem, je zdlouhavé a komplikované. Na tuto skutečnost reaguje restorativní justice tím, že akcentuje potřebu emocionální a praktické pomoci poškozeným.³²

3.3 Způsoby aplikace konceptu restorativní justice do praxe

V rámci praxe restorativní justice můžeme identifikovat velké množství nejrozličnějších programů – zatímco některé nepřekračují hranice jednotlivých států, jiné se staly internacionálně rozšířené. Z těch nejčastějších způsobů praktické aplikace restorativní justice můžeme jmenovat mediaci, konference a kruhy.³³ Těmto restorativním programům se budu podrobněji věnovat v následující podkapitole, nebudu je zde tedy důkladněji analyzovat.

Na evropském kontinentě je nejrozšířenějším restorativním programem mediace, která je využívána zejména pro řešení kriminality mladistvých jedinců, ve většině států však proniká i do problematiky trestné činnosti dospělých.³⁴ Výrazně méně jsou v evropském prostředí využívány kruhy a konference – ty naopak nalezneme v Kanadě, která je považována za zemi původu restorativní justice. Fungují zde například ozdravné kruhy, reagující na rostoucí počty sexuálního násilí v určité komunitě.³⁵

---

³² SOLČANSKÁ, Adriana. Poškozený a restorativna justícia. In: STRÉMY, Tomáš (ed.). *Restorativna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2014, s. 477-492. ISBN 978-80-7502-034-5, s. 487.

³³ STRÉMY, Tomáš, Lucia KURILOVSKÁ a Miroslava VRÁBLOVÁ. *Restorativna justícia*. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-075-8, s. 176-189.

³⁴ WALGRAVE, Lode a Jolien WILLEMSSENS. Regional reviews. Section C. Europe. In: JOHNSTONE, Gerry, Daniel VAN NESS. *Handbook of Restorative Justice*. Portland: Willan Publishing, 2007, s. 488-499. ISBN 978-18-4392-151-6, s. 495.

³⁵ VAN NESS, Daniel. Regional Reviews. Section E. North America. In: JOHNSTONE, Gerry, Daniel VAN NESS. *Handbook of Restorative Justice*. Portland: Willan Publishing, 2007, s. 559-579. ISBN 978-18-4392-151-6, s. 562.

Specifickou praxi restorativní justice nalezneme na Novém Zélandu. Zde je pozornost soustředěna zejména na realizaci (u nás v praxi téměř neznámých) skupinových konferencí, které jsou chápány jako běžný způsob řešení trestné činnosti nezletilých. Těchto konferencí se (kromě zástupců orgánů činných v trestním řízení) neúčastní pouze pachatel a poškozený, ale i jejich rodiny. Konference je vedena profesionálním mediátorem, který se snaží dosáhnout dohody o nápravě stavu. V případě, že taková dohoda není možná, je přikročeno k trestnímu stíhání.³⁶

Jak konstatuje například Zehr, restorativní justice uvádí do praxe postupy a metody, které již byly používány v různých obdobích historie. Nejde tedy o zcela inovativní a dosud nevyzkoušené přístupy, ale znovuobjevení původních zvyků a přístupů komunit, které mají blízko k tradičním způsobům naplňování spravedlnosti.³⁷

3.4 Efektivita restorativní justice

Existuje relativně velké množství studií (zejména zahraničních), které se zabývají problematikou efektivity restorativní justice. V následujících odstavcích budou představeny výsledky vybraných studií. Zkoumat reálnou účinnost opatření nebo programů, které restorativní justice nabízí, je nutné v kontextu se snahami o větší prosazení restorativní justice.

Latimer, Dowden a Muise realizovali studii, v rámci které zkoumali vliv programů restorativní justice v Kanadě na spokojenost obětí a pachatelů, na recidivu a dodržování restitucí. Výsledkem bylo zjištění, že naprostá většina obětí i pachatelů trestných činů byla s programy restorativní justice výrazně spokojenější než s tradičním soudním systémem. Pachatelé, kteří se účastnili programů restorativní justice, vykazovali statisticky signifikantně vyšší míru dodržování restitucí než ti, kteří se těchto programů neúčastnili. Stejně tak byla u pachatelů v rámci restorativních programů identifikována nižší míra recidivy

---

³⁶ MAXWELL, Gabrielle a Hayes HENNESEY. Regional Review. Section F. Pacific. In: JOHNSTONE, Gerry, Daniel VAN NESS. *Handbook of Restorative Justice*. Portland: Willan Publishing, 2007, s. 519-529. ISBN 978-18-4392-151-6, s. 519-525.

³⁷ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 29.

než u pachatelů v tradičním soudním systému.³⁸ K totožným závěrům dospěli i Umbreit a Coates.³⁹

Sherman a Strang konstatují, že restorativní justice je efektivní, i když nebyla účast pachatelů na restorativním programu dobrovolná. Výsledky různých výzkumů konzistentně uvádějí, že programy restorativní justice dosahují minimálně 85% spokojenosti u obětí trestných činů.⁴⁰ Oběti trestných činů, které participovaly na programech restorativní justice, se v průměru také méně bály, že jim pachatel způsobí další újmu.⁴¹ Morris a Maxwell konstatují, že pokud nejsou oběti s procesem programu spokojeny, může to mít souvislost s nedostatkem pozornosti, který je věnován jejich potřebám. Není neobvyklé, že pachatelům se v rámci programu věnuje více pozornosti, ačkoli je to proti principům restorativní justice.⁴²

Podle Shapland, Robinson a Sorsby oceňují pachatelé možnost setkat se s obětí spáchaného trestného činu a aktivně se zapojit do procesu řešení tohoto trestného činu a vyjádřit svou lítost. Ukazuje se, že pachatelé, kteří prošli programem restorativní justice, mají pozitivnější vztah k právnímu řádu než ti, kteří byli souzeni prostřednictvím tradičního soudního systému. Pokud se pachatel účastnil konference, posilovala tato zkušenost vzájemné vazby mezi ním a jeho příbuznými či blízkými. Tento efekt může pozitivně podporovat resocializaci pachatele.⁴³

Ukazuje se, že motivem většiny obětí k participaci na restorativních programech jsou důvody shodné s principy restorativní justice. Poškození chtějí zjistit více o tom, co se v rámci trestného činu vlastně stalo, mají potřebu podělit se s vlastními pocity s pachatelem a chtějí slyšet jeho upřímnou omluvu. Dalším

---

³⁸ LATIMER, Jeff, Craig DOWDEN a Danielle MUISE. Effectiveness of Restorative Justice Practices. A Meta – Analysis. *Prison Journal*. 2005, 85 (2), pp. 127-144. ISSN 0032-8855, s. 127.

³⁹ UMBREIT, Mark S. a Robert B. COATES. Cross-Site Analysis of Victim-Offender Mediation in Four States. *Crime and Delinquency*. 1993, 39 (4), pp. 565-585. ISSN 1552-387X, s. 565.

⁴⁰ SHERMAN, Lawrence W. a Heather STRANG. *Restorative justice: the evidence*. 1st Edition. London: The Smith Institute, 2007. ISBN 1-905370-16-4, s. 12-25.

⁴¹ STRANG, Heather. Repair of Revenge. Victims and Restorative Justice. *The British Journal of Criminology*. 2002, 44 (2), pp. 290-292. ISSN 0007-0955, s. 290.

⁴² MORRIS, Allison a Gabrielle MAXWELL. *Restorative Justice for Juveniles. Conferencing, Mediation and Circles*. Oxford: Hart Publishing, 2001. ISBN 978-1841-13176-4, s. 23.

⁴³ SHAPLAND, Joanna, Gwen ROBINSON a Angela SORSBY. *Restorative Justice in Practice. Evaluating What Works for Victims and Offenders*. New York: Routledge, 2011. ISBN 978-18-439-2845-4, s. 139-178.

důvodem pro příklon k programům restorativní justice je snaha vyhnout se často zdoluhavému soudnímu procesu. Část obětí věří, že v rámci konceptu restorativní justice se spíše dočkají finančního či jiného odškodnění. Výjimkou však není ani to, že poškozený skutečně doufá, že restorativní program pomůže k polepšení pachatele.⁴⁴

V rámci výzkumu české provenience bylo zjištěno, že touha přispět k nápravě pachatele je výrazně častějším motivem pro participaci poškozeného na rodinné skupinové konferenci než potřeba získat od něj náhradu škody. Dále bylo zjištěno, že většina obětí je s participací na restorativním programu spokojena, přičemž oceňují zejména skutečnost, že se mohou dovědět více o motivech pachatele a o okolnostech spáchaného trestného činu. Významná je pro oběti i možnost vyjavit vlastní pocity a obecně se k případu vyjádřit. Naopak měření recidivy se ukázalo být jako problematické, a to i kvůli nejasnému vymezení pojmu recidiva. Ačkoli většina výzkumů konstatuje sníženou recidivu u pachatelů, kteří prošli některým z restorativních programů, jiné studie však konstatují zanedbatelný či dokonce negativní vliv restorativních postupů v tomto kontextu.⁴⁵

Jak vyplývá z realizovaných výzkumů, měřítkem efektivity programů restorativní justice jsou zejména uspokojení potřeb účastníků programu a míra recidivy pachatelů. Spokojenost potřeb účastníků je chápána jako jejich zkušenost s průběhem a výsledkem programu nebo projektu. Recidiva se ukázala být poměrně problematickým ukazatelem – jde mimo jiné o to, že na recidivu má vliv množství faktorů. V tomto kontextu nelze očekávat, že by krátké setkání s obětí přimělo pachatele, aby přehodnotil roky negativního životního stylu.

---

⁴⁴ DIGNAN, James. Victim in Restorative Justice. In: WALKLATE, Sandra. *Handbook of Victims and Victimology*. New York: Routledge, 2007, s. 309-331. ISBN 978-18-439-2258-2, s. 315.

⁴⁵ TOMÁŠEK, Jan. *Rodinné skupinové konference*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-177-6, s. 95-100.

4 Restorativní programy

V následujících podkapitolách se budu zabývat třemi nejčastěji aplikovanými restorativními programy – mediací, konferencí a kruhem.

4.1 Mediace

Zákon o mediaci definuje tento přístup jako „*řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněných tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody.*“⁴⁶ Co se týče právních teoretiků, lze konstatovat, že se na jednotné definici mediace neshodnou – nicméně různé pokusy o charakteristiku mediace mají společného to, že akcentují nutnost hledání řešení sporu, vyjednávání a konsensus, dobrovolnost výstupu a účast třetí osoby mediátora.⁴⁷

Mediace mezi pachatelem a obětí je tou nejfrekventovaněji aplikovanou metodou restorativní justice. Jde o zprostředkování kontaktu mezi obětí a pachatelem, které vede mediátor. Typicky se mediace účastní jen tyto tři subjekty, nicméně není vyloučeno, aby jako pasivní pozorovatelé působili například rodinní příslušníci. Participace všech účastníků je dobrovolná, přičemž komunikace mezi obětí a pachatelem může probíhat přímo, nebo přes prostředníka (tak tomu může být zejména v případě, kdy by oběti opětovný kontakt s pachatelem způsobil psychickou újmu).⁴⁸

Mediace pomáhá obětem lépe se vyrovnat s trestným činem. Poškozený může díky mediaci získat informace o trestném činu přímo od pachatele, přičemž má možnost mu zprostředkovat vlastní verzi události a vyjasnit, jaké škody mu byly trestným činem způsobeny. Typicky se oběti zajímají o to, proč právě ony se staly objektem trestného činu – zde má pachatel příležitost vysvětlit, proč se ke spáchání trestného činu uchýlil. Tato zkušenost může mít zásadní výchovný

⁴⁶ § 2 písm. a) zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci

⁴⁷ ŠÍMA, Alexander a Milan SUK. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 16. doplněné vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-755-2, s. 307.

⁴⁸ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6, s. 50.

efekt, jelikož pachatel si lépe uvědomí osobní rozměr zločinu a jeho konkrétní dopady na určité osoby. Skutek tak přestává být anonymním a pachatel o něm již nemůže uvažovat jen v obecné rovině.⁴⁹

Gřivna, Scheinost a Zoubková upozorňují na praktické výhody mediace. Mezi její přínosy patří zjednodušení trestního řízení a jeho zrychlení, snížení zátěže soudů, posílení individuálního přístupu k poškozenému i pachateli, zvýšení efektivity sankce, aktivní zapojení všech zúčastněných do hledání alternativního řešení sporu, účinnější satisfakce poškozeného a osobní odpovědnost pachatele.⁵⁰

Kracík doplňuje, že cílem mediace je dosažení dohody o nápravě způsobených škod a napravení interpersonálních vztahů. Zatímco někdy je obsahem této dohody odstranění újmy (například povinnost opravit poškozený majetek apod.), často jde o náhradu škody prostřednictvím splátek.⁵¹

4.1.1 Formy mediace

Různí autoři ve svých publikacích rozlišují odlišné formy mediace. Například Holá se zaměřuje na právní kontexty uplatnění mediace, kdy vyčleňuje:⁵²

- zákonnou (povinnou) mediaci, kterou zákon stanoví u konkrétních typů sporů za účelem rychlejšího a ekonomičtějšího řešení,
- soudní mediaci, kterou nařídí stranám sporu soudce jako efektivní způsob řešení jejich sporu po zvážení individuálních charakteristik tohoto konfliktu,
- dobrovolnou mediaci, kterou si strany sporu zvolí dobrovolně, přičemž tuto svou vůli dají najevo buď ústně (bez uzavření písemné smlouvy) nebo písemně (tzv. mediační doložka).

---

⁴⁹ TOMÁŠEK, Jan. *Rodinné skupinové konference*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-177-6, s. 162.

⁵⁰ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 190.

⁵¹ KRACÍK, Martin. Mediace mezi obětí a pachatelem. In: ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ (eds.). *Probace a mediace. Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 39-58. ISBN 978-80-7367-757-2, s. 52.

⁵² HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6, s. 133.

Dalším způsobem, kterým lze členit mediaci, je zaměřit se na aktivitu mediátora, která je determinována povahou konfliktu. V tomto kontextu rozlišujeme:⁵³

- moderování, kde je role mediátora redukována na zprostředkování setkání účastníků konfliktu a sestavení základních požadavků,
- provázení, kdy mediátor napomáhá v situaci, kdy je vzájemné chování účastníků sporu i po delší době konfliktní a mediátor jim musí pomoci uvolnit a změnit vzájemné postoje,
- sociálně-terapeutické provázení, kdy se intervence mediátora prohlubuje o terapeutický rozměr, který má pomoci s eliminací negativních důsledků interpersonálního konfliktu na psychiku účastníků,
- zprostředkování, kdy se mediátor snaží přivést účastníky konfliktu ke kompromisu, který umožní vzájemnou koexistenci,
- arbitráž, která se používá jen u těch nejvíce vyhocených konfliktů, kdy již není mediace příliš vhodná a je třeba využít mocenský zásah.

Podle pohledu mediátora na konflikt a míře jeho participaci na konfliktu rozlišují Brzobohatý, Poláková a Horáček následující formy mediace, respektive přístupy:⁵⁴

- evaluativní přístup, kdy má mediátor roli hodnotitele, který sleduje fakta, kriticky je zvažuje, srovnává a posuzuje, načež navrhne vhodné řešení, které by mohlo reálně konflikt ukončit,
- facilitativní přístup, kdy mediátor vede proces za aplikace technik aktivního naslouchání, kdy ozřejmuje zájmy a potřeby stran konfliktu – cílem je v tomto případě dosáhnout stavu, kdy si samy strany konfliktu najdou vhodné řešení,
- transformativní přístup, kdy mediátor na konflikt pohlíží jako na interpersonální krizi, přičemž jeho cílem je tuto krizi překonat a změnit destruktivní a negativní povahu interakce na konstruktivní a pozitivní.

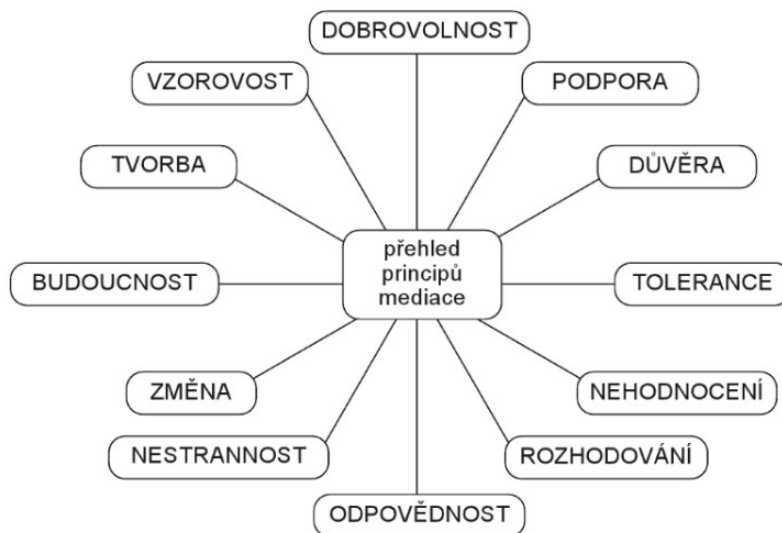
⁵³ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. Psyché. ISBN 978-80-247-3134-6, s. 134.

⁵⁴ BRZOBOHATÝ, Robin, Lenka POLÁKOVÁ a Tomáš HORÁČEK. *Rukověť mediátora, aneb, Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7552-221-4, s. 8-13.

V odborné literatuře lze nalézt mnoho dalších způsobů, jak formy mediace členit, přičemž většinou je kladen důraz na míru participace mediátora, případně na jeho cíle v řešení konfliktu.

4.1.2 Principy mediace

Obdobně jako v případě forem mediace lze v odborné literatuře nalézt i různé verze jejích základních principů. Plamínek konstatuje, že „jde spíše o výklad jednotlivých termínů či rozsah, v jakém jsou použity, než o zásahy do podstaty principů.“⁵⁵ V podstatě se teoretikové shodují na stěžejních zásadách, které jsou shrnuty na Obr. 1.

Obr. 1: Hlavní principy mediace

Zdroj: PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace: nejúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6, s. 62.

Obdobným způsobem člení základní principy mediace i Holá a kol., podle kterých se jedná především o dobrovolnost, důvěrnost, změnu soupeření ve spolupráci, orientaci na budoucnost, pochopení odlišností, princip hledání nových možností, nestrannost a neutralitu, svobodu rozhodování a převzetí odpovědnosti.⁵⁶

⁵⁵ PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace: nejúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6, s. 62.

⁵⁶ HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3, s. 101.

Jedním z nejpodstatnějších principů mediace je **princip dobrovolnosti** – účast na mediaci je dobrovolná, přičemž v případě nucení do mediace ztrácí tento proces mnoho výhod. Nedobrovolností mediace se snižují šance na realizovatelnost řešení.⁵⁷ Dalším významným principem je **nestrannost mediátora**, který nesmí preferovat žádnou ze stran konfliktu a musí používat své nástroje ve vztahu ke všem stranám konfliktu stejně. Mediátor musí zachovávat mlčenlivost o všem, co se během mediačního setkání či v souvislosti s ním dozví – jedná se zároveň o součást naplnění **principu důvěry**. Tento princip vyjadřuje to, že by si strany sporu měly vzájemně důvěřovat, že budou hledat efektivní řešení.⁵⁸

Cílem **principu tolerance** je, aby strany konfliktu akceptovaly odlišné názory a způsoby prožívání. Nejde o to, aby s těmito názory či pocity druhá strana souhlasila, ale aby uznala, že jiné pohledy jsou legitimní. Dalším principem, který podrobněji rozvedu, je **princip nehodnocení**. Ačkoli v rámci mediace není hodnocení zcela nežádoucí (například při komparaci navrhovaných řešení jde o nutnost), nemělo by být jejím cílem. Zejména by se měly strany konfliktu vyvarovat posuzování viny. Dále zmiňme **princip podpory**, kdy mediátor pomáhá stranám konfliktu na cestě ke spokojenosti, přičemž respektuje jejich důstojnost, pocity a hodnoty.⁵⁹

Princip změny vyjadřuje, že strany sporu by měly flexibilně reagovat na nutnost změny v rámci stabilního řešení konfliktu. Jedná se například o posun ve vnímání situace, kdy je protistrana představena v přijatelnějším světle. Zpočátku mívají strany sporu takový přístup, kterým chtějí co nejvíce získat na úkor druhého – to musí mediátor změnit na konstruktivní situaci, kdy chtějí strany sporu společně hledat dobré řešení.⁶⁰

Princip odpovědnosti reflektuje to, že účastníci sporu jsou odpovědní za věcnou stránku způsobu řešení konfliktu. Přijetí zodpovědnosti je jedním ze

⁵⁷ PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace: nejúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6, s. 62.

⁵⁸ BRZOBOHATÝ, Robin, Lenka POLÁKOVÁ a Tomáš HORÁČEK. *Rukověť mediátora, aneb, Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7552-221-4, s. 13-20.

⁵⁹ PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace: nejúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6, s. 62-64.

⁶⁰ Tamtéž, s. 64-65.

stěžejních témat mediace. **Princip rozhodování** je úzce spojen s principem odpovědnosti – účastníci mediace se mají zamyslet nad řešeními, která jsou jim navrhována, a rozhodnout se pro nějaké z nich.⁶¹

Pro mediaci je charakteristická **orientace na budoucnost** – minulost je chápána jako zdroj informací o tom, co by se nemělo v budoucnu opakovat. **Principem vzoru** je míněn behaviorální vzor, který mohou strany sporu napodobovat. Tímto vzorem je sám mediátor, který má jít účastníkům sporu příkladem. **Princip tvorby** reflektuje skutečnost, že mediátor vede účastníky ke kreativnímu řešení jejich konfliktu.⁶²

4.2 Konference (Family group conferences)

Rodinné skupinové konference jsou používány k projednávání trestného činu zejména v případě mladistvých pachatelů. Účastní se jich pachatel, rodina pachatele, oběti a rodina oběti. Cílem širší účasti je, aby si pachatel intenzivněji uvědomil společenský dosah vlastního činu a aby členové rodin pozitivně působili na pachatele v průběhu mediace. Konference probíhají tak, že pachatel nejprve popíše své jednání, motivaci a průběh činu, načež každý z přítomných jedinců popíše, jak se jej trestný čin dotknul. Jednotliví členové rodin vyjádří své pocity vzhledem k pachateli (například zklamání, lítost, stud) a vylíčí, jaký měl čin dopad na oběť a jak ovlivnil její život, společenské uplatnění apod.⁶³

Rodinné skupinové konference čerpají inspiraci ze starých tradic původního obyvatelstva Nového Zélandu – konkrétně vychází z tzv. smírčích kruhů, kterých se účastní pachatel, poškozený, členové jejich rodin a případně i zástupci komunity. Tyto kruhy akcentují potřeby obětí i pachatelů a potřebu prevence nezákonného chování. Kruhy mohou navrhopvat trest pro pachatele zločinu.⁶⁴

---

⁶¹ HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3, s. 427.

⁶² PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace: neúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6, s. 67-68.

⁶³ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. Psyché. ISBN 978-80-247-3134-6, s. 135.

⁶⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0041-3, s. 105.

To, zda je tato forma mediace vhodná k aplikaci na konkrétní případ, je závislé na kvalitě rodinného zázemí pachatele – lze jen stěží předpokládat, že rodina, která zanedbala výchovu a vývoj dítěte, které následně začalo páchat trestnou činnost, sehraje výrazně pozitivní úlohu v rámci projednávání případu.⁶⁵ V případě dysfunkčních rodin je možné, že by rodinná konference byla spíše kontraproduktivní. Pokud však není rodinné prostředí, ze kterého pachatel pochází, nenávratně poškozeno, může si rodina pachatele prostřednictvím konference uvědomit, že by měla nad chováním svých členů vykonávat zvýšený dohled.⁶⁶

Tracy Williams a Julia Ioane upozorňují na skutečnost, že v praxi je účast obětí na rodinných skupinových konferencích velmi nízká, což je způsobeno tendencí, v rámci níž jsou konference nadměru zaměřeny na pachatele, aniž by se snažily hlouběji porozumět perspektivám obětí a získat od nich zpětnou vazbu. V tomto kontextu autorky doporučily, aby byly oběti na konference lépe připravovány, aby se při osobním setkání cítily podporovány (kulturně vhodnými způsoby) a aby byly podněcovány k časně spolupráci s odborníky.⁶⁷

Monique Anderson a Kate Parkinson se ve svém příspěvku blíže soustředí na rodinné skupinové konference v kontextu mladistvých pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů. V této souvislosti autorky uvádí, že práce s mladistvými pachateli a oběťmi sexuálních trestných činů je velmi problematická, protože mají složité potřeby a jsou nadměru zranitelní. Jako vhodný nástroj pro řešení tohoto stavu se jeví právě konference – autorky dodávají, že využití tohoto modelu u případů sexuálního napadení je mnoha odborníky považováno za minimálně sporné, pozitivní výsledky však byly zaznamenány v případě aplikace konferencí na případy sexuálního zneužívání a násilí v rodině. Anderson a Parkinson však připouští, že úspěch či neúspěch

---

⁶⁵ TOMÁŠEK, Jan. *Rodinné skupinové konference*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-177-6, s. 163.

⁶⁶ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6, s. 135-136.

⁶⁷ WILLIAMS, Tracy a Julia IOANE. „They feel like it’s all based around the offender“: Professionals explore how victim participation in family group conferences can be enhanced. *Aotearoa New Zealand Social Work*. 2021, roč. 33, č. 2, s. 66-79. ISSN 2463-4131, s. 66.

konference závisí na mnoha faktorech, jako je například míra důvěry v autoritu, jež proces vede.⁶⁸

Zahraniční studie, které zkoumaly efektivitu rodinných skupinových konferencí, uvádějí širokou škálu předností i úskalí této metody. Podle některých kritiků konference nevedou pachatele k dostatečné odpovědnosti – Thulane Gxubane však konstatuje, že podle výpovědi mnoha pachatelů jsou pro ně konference náročnější než trest odnětí svobody. Podle téhož autora jsou s konferencemi mnohdy spokojené samotné oběti trestného činu, které mají pocit, že bylo spravedlnosti učiněno zadost.⁶⁹

Anderson a Parkinson řadí mezi rizika konferencí opětovnou viktimizaci oběti, zneužívání dynamiky moci v průběhu procesu a nerovnováhu v postavení mezi pachatelem a obětí. Naopak výhodou konferencí je jejich efektivita v případech, kdy se pachatel a oběť znali již před spácháním trestného činu. Autorky konstatují, že rodinné skupinové konference není možné vnímat jako všelék na všechny případy, ale je potřeba pečlivě volit, kdy může být tento přístup efektivní.⁷⁰

4.3 Kruhy

Kruhy jakožto forma mediace jsou podobné rodinným skupinovým konferencím, rozdílem je však okruh účastníků, kteří na řešení konfliktu participují. Kruhů se účastní justiční úředníci, právníci, případně i členové zasažené komunity. V rámci kruhu má každý z participantů možnost se vyjádřit k danému činu, přičemž setkání je vedeno dvěma facilitátory. V rámci kruhu není nutné, aby se

---

⁶⁸ ANDERSON, Monique a Kate PARKINSON. Balancing Justice and Welfare Needs in Family Group Conferences for Children with Harmful Sexual Behavior. The HSB-FGC Framework. *Journal of Child Sexual Abuse*. 2018, roč. 27, č. 3, s. 1-20. ISSN 1547-0679, s. 5.

⁶⁹ GXUBANE, Thulane. Prospects of family group conferencing with youth sex offenders and their victims in South Africa. In: GAVRIELIDES, Theo (ed.). *Offenders no more: An interdisciplinary restorative justice dialogue*. New York: Nova Science Publishers, 2016, s. 267-287. ISBN 978-1-6348-3700-2, s. 270-271.

⁷⁰ ANDERSON, Monique a Kate PARKINSON. Balancing Justice and Welfare Needs in Family Group Conferences for Children with Harmful Sexual Behavior. The HSB-FGC Framework. *Journal of Child Sexual Abuse*. 2018, roč. 27, č. 3, s. 1-20. ISSN 1547-0679, s. 15.

účastníci vyjadřovali pouze přímo k trestnému činu, ale mohou hovořit i o životních hodnotách pachatele apod.⁷¹

Kruhy neslouží pouze k tomu, aby si pachatel a oběť vyjasnili okolnosti trestného činu a napravili narušené vztahy, ale umožňují i to, aby členové komunity sdíleli své pocity a obavy vyvolané spáchaným činem a přispěli k nápravě způsobených škod. Tato metoda mediace předpokládá, že pokud budou do řešení trestného činu zahrnuti členové komunity, povede to k nápravě vztahů a k zesílení pocitu odpovědnosti ve společnosti. Rovněž v tomto případě čerpá mediace inspiraci ze způsobů, jakými řeší konflikty přírodní národy, jako například severoamerické indiánské kmeny či egyptští beduíni.⁷²

Původní obyvatelé Kanady například praktikují trestající a uzdravující kruhy – pokud je spáchán sociálně nežádoucí čin, setkají se ti, kterých se skutek dotkl (pachatelé, oběť, členové komunity), a společně diskutují o tom, jakým způsobem by měla být sjednána náprava. Zatímco v rámci trestajícího kruhu jsou objasňovány důvody, proč byl čin spáchán, a je přijat plán opatření vedoucí k nápravě, uzdravující kruh pomáhá oběti a komunitě, aby se vyrovnali s dopady činu.⁷³

Jean Greenwood konstatuje, že při praktikování kruhu v rámci mediace by mělo být ctěno několik základních pravidel a zásad. Jedná se především o:

- respekt a stejné zacházení pro všechny účastníky
- příležitost mluvit bez přerušování
- možnost vyprávět podle vlastního příběhu
- možnost mluvit i naslouchat hluboce a upřímně

Podle tohoto autora jsou stěžejními hodnotami kruhu vzájemný respekt mezi účastníky, sdílená a osobní odpovědnost, vzájemný konsens při rozhodování, uznání individuálních rozdílů mezi účastníky, rovné příležitosti, dobrovolná účast

---

⁷¹ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 34.

⁷² TOMÁŠEK, Jan. *Rodinné skupinové konference*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-177-6, s. 164.

⁷³ HOLÁ, Lenka a Michal MALACKA. *Mediace a reflexe jejích aktuálních trendů*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-047-5, s. 161-162.

a holistický přístup. Respektováním těchto hodnot by mělo být přispěno k dosažení vzájemného porozumění, k nápravě a budování kvalitnějších interpersonálních vztahů a k schopnosti účastníků pracovat i přes problémy, rozdíly a bolestivé zkušenosti.⁷⁴

---

⁷⁴ GREENWOOD, Jean. The Circle Process. A Path for Restorative Dialogue. Center for Restorative Justice and Peacemaking [online]. 2005, University of Minnesota. [Cit. 2022-08-17]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1ljGzRDIFkln0R9tPN0cBsK4skquKkZzP/view>.

5 Systém probace a mediace v ČR

V páté kapitole práce se budu zabývat systémem probace a mediace v České republice. Jelikož probace a mediace reagují na nedostatky v pojetí trestu a trestání, budu se nejprve stručně věnovat historii trestu a trestání a pojmu a účelu trestu. Následně vysvětlím roli Probační a mediální služby ČR, význam a využití probace a probační dohled.

5.1 Historie trestu a trestání

Podoba trestu a trestání se v průběhu historie měnila v souvislosti s vývojem celé společnosti. V raném období lidských dějin byla hlavním trestem krevní msta – trest byl chápán jako odplata ve stylu „oko za oko, zub za zub.“ Přelom nastal s vydáním Chamurappiho zákoníku, který je první známou kodifikací trestního práva. Ve starověkém Řecku vznikl v 7. století př. n. l. Drakónův zákoník obsahující velmi drakonické tresty. V 5. století př. n. l. byl tento zákoník nahrazen Solónovým zákoníkem, který stanovil, že trest smrti je možný jen v případě vraždy a zrady.⁷⁵ Římané, kteří napodobovali zákonodárství Řeků, zhotovili v 5. stol. př. n. l. zákony Dvanácti desek.⁷⁶

Ve středověku a raném novověku byly trestní sankce kruté a bolestivé. Drakonické tresty měly vyvolat ve společnosti strach a odradit potenciální pachatele od realizace trestných činů.⁷⁷ Nicméně na konci raného novověku začaly sílit tendence po humánnějších způsobech trestání. Nové kodifikace trestního práva v jednotlivých evropských státech tento myšlenkový posun reflektovaly – tělesné tresty se postupně měnily na lidštější tresty zaměřené na změnu osobnosti odsouzeného. Panovala snaha ukládat tresty individualizovaně.⁷⁸

---

⁷⁵ GRANT, Michael. *Klasické Řecko*. 3. vyd. Praha: BB/art, 2010. ISBN 978-80-7381-789-3, s. 16.

⁷⁶ CONTE, Gian Biagio. *Dějiny římské literatury*. 2., rev. a dopl. vyd. Praha: KLP, 2008. ISBN 978-80-86791-57-9, s. 56.

⁷⁷ FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. 1. vyd. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9, s. 69-70.

⁷⁸ Tamtéž, s. 119-125.

V období osmnáctého až devatenáctého století vzniklo vězeňství, což souviselo s humanizací trestání a s osvícenskou filosofií. V polovině osmnáctého století vznikla klasická trestněprávní a kriminologická škola, na jejímž základě docházelo ke změnám v trestním procesu. Ačkoli veřejné mučení a kruté tresty se změnilo v mírnější způsoby sankcionování, tyto tresty měly stále represivní povahu. Humanizační tendence byly reflektovány ve snaze o rehabilitaci odsouzených ve snaze snížit jejich recidivu.⁷⁹ Foucault konstatuje, že ačkoli odsouzení nebyli zraňováni, trestání jejich těla nezmizelo – pachatelé byli uvěznováni, což omezilo jejich tělo v jiné podobě.⁸⁰

V období sedmdesátých let dvacátého století sílila kritika humanizace trestání – podle těchto kritiků nemělo mírnější trestání potřebné účinky na pachatele trestných činů. To způsobovalo, že se společnost opětovně přiklonila k represivnějšímu způsobu trestání.⁸¹ Nicméně trest založený jen na represii nemůže efektivně chránit společnost – z tohoto důvodu se v současné době setkáváme v kontextu s trestáním i s funkcí retributivní (odplatnou), nápravnou a restituční (kompenzační).⁸²

5.2 Trest a jeho účel

Trest můžeme obecně charakterizovat jako sankci za určité nežádoucí chování s cílem vychovávat, tvarovat a ovlivňovat sociální chování. V kontextu práva chápeme trest jako právní důsledek spáchaného trestného činu, který obsahuje jeho negativní hodnocení a působí pachateli určitou újmu. Jinak řečeno je trestem zákonem podložené zbavení některého práva, které patří mezi obvyklá práva občana, ze strany příslušného státního orgánu.⁸³ V českém právním systému rozhoduje o trestu a o vině pouze soud, jak stanovuje čl. 90 Ústavy a čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. V tradičním smyslu je trest chápán

---

⁷⁹ GARLAND, David. *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*. Oxford: University Press, 2001. ISBN 978-02-2628-384-5, s. 28-40.

⁸⁰ FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. 1. vyd. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9, s. 48.

⁸¹ GARLAND, David. *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*. Oxford: University Press, 2001. ISBN 978-02-2628-384-5, s. 58-65.

⁸² KARABEC, Zdeněk. K problematice trestání a trestů. *Sociologický časopis*. 2001, 37 (1), s. 73-87. ISSN 2336-128X, s. 81-86.

⁸³ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007. ISBN 978-80-86920-24-5, s. 6.

jako prostředek k naplnění účelu trestního zákona.⁸⁴ Jak jsem však konstatovala zejména ve druhé kapitole této práce, v současné době je akcentována spíše nutnost resocializace a rehabilitace pachatele trestného činu.

Právní filosof Herbert L. A. Hart definoval trest jako souhrn pěti kumulativních prvků:⁸⁵

- Jedná se o nepříjemný následek.
- Je ukládán za přestupek proti právním normám.
- Je ukládán pachateli za jeho skutek.
- Je vykonán jinou osobou, než je pachatel.
- Je uložen a vykonáván autoritou v rámci právního systému, proti kterému byl čin spáchán.

Na účel a funkci trestu je možné nahlížet různými způsoby. V odborné literatuře se setkáme s členěním do pěti funkcí trestu, kterým odpovídá pět teorií o účelu trestu. Nejstarší funkcí trestu je funkce retributivní (odplatná) – v tomto kontextu by měl být trest přímo úměrný způsobené újmě. Dále hovoříme o odstrašující funkci trestu – účelem trestu je podle této teorie odradit pachatele od pokračování v trestné činnosti a působit preventivně na potenciální pachatele.⁸⁶

Nápravná funkce pak vychází z filosofického determinismu, podle kterého je trestná činnost určitého jedince přímým důsledkem negativních vlivů působících na jeho osobnost, jako je například zanedbávající výchova. Tyto vlivy podle rehabilitační teorie způsobují, že se pachatel nemůže rozhodovat zcela svobodně. Východiskem tohoto stavu je odborné působení na pachatele, které se zaměří právě na ty příčiny, které vedou k nežádoucímu chování. Trest by měl být individualizován dle charakteru činu a osobnosti pachatele.⁸⁷

Podle eliminační funkce trestu je jeho účelem izolace pachatele od společnosti, která má být na jedné straně újmou pro pachatele a na straně druhé má být tou

---

⁸⁴ NOVOTNÝ, Oto, Tomáš GRIVNA, Pavel ŠÁMAL a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-509-0, s. 39.

⁸⁵ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007. ISBN 978-80-86920-24-5, s. 6.

⁸⁶ NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5, s. 229-230.

⁸⁷ Tamtéž, s. 231-232.

nejefektivnější ochranou pro společnost. Hlavním prostředkem je v této souvislosti trest odnětí svobody – negativním vedlejším jevem tohoto trestu je institucionalizace a prizonizace pachatele, kdy se tímto způsobem potrestaný jedinec může stát po propuštění na svobodu paradoxně ještě nebezpečnějším pro společnost.⁸⁸

Nakonec uvedme teorii restituční, která má vést k urovnání společenských vztahů, jež byly narušeny trestným činem. Tato teorie akcentuje nutnost odstranění následků a náhrady škody pro oběť trestného činu, přičemž bere v úvahu i rehabilitaci pachatele. Pozitivním aspektem této teorie je posílení postavení poškozeného v rámci trestního řízení.⁸⁹

5.3 Probační a mediační služba ČR

Probační a mediační služba ČR je státní organizací zajišťující a dohlížející na výkon těch trestů, které jsou odlišné od trestu odnětí svobody. Dále tato instituce připravuje potřebné podklady pro uložení alternativních sankcí či opatření, na tyto sankce následně dohlíží a nabízí možnost vyřešení konfliktu mezi obětí a pachatelem činu a urovnání jeho důsledků. Probační a mediační služba oficiálně vznikla přijetím zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, který nabyl účinnosti 1. ledna 2001, čímž bylo reagováno na stav, kdy se represivní opatření vůči pachatelům trestného činu ukázala být jako nedostatečně účinná. Jedná se o instituci, která v sobě spojuje metody sociální práce a práva, čímž vznikla nová multidisciplinární profese v rámci systému trestní justice.⁹⁰

Probační a mediační služba cílí zejména na resocializaci pachatele, tedy na jeho znovuzачlenění do intaktní společnosti, čímž se snižuje možnost, že pachatel bude v budoucnu znovu páchat trestnou činnost. Dalším cílem je podpora poškozeného, u kterého by měl být obnoven pocit bezpečí a důvěry ve

---

⁸⁸ NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5, s. 233-234.

⁸⁹ Tamtéž, s. 235.

⁹⁰ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ (eds.). *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2, s. 14.

spravedlnost. Tím dochází k naplnění třetího cíle činnosti Probační a mediační služby, a sice k ochraně společnosti.⁹¹

Fungování Probační a mediační služby ovlivňují zásady a principy její činnosti. Zásadní je důstojnost jednání s klientem, které musí být vždy v souladu s lidskými právy. Další podstatnou zásadou je zákonnost, která vyjadřuje, že postup pracovníků Probační a mediační služby musí být v konsensu s platnými právními předpisy. Míra intervence pracovníků instituce vůči pachateli má respektovat pravomocné rozhodnutí soudu – v tomto kontextu hovoříme o přiměřenosti intervence. S tím souvisí i princip vyváženosti, v jehož dikci je třeba přistupovat stejně k potřebám a zájmům obviněného, poškozeného i celé společnosti. V souvislosti se zásadou transparentnosti usiluje Probační a mediační služba o informovanost orgánů činných v trestním řízení o průběhu intervence. Dále lze hovořit o zásadě individualizace, která tkví v respektování jedinečných potřeb klientů. Zásada včasnosti intervence znamená, že kontakt s klientem by měl proběhnout v rámci trestního řízení co nejdříve. V neposlední řadě na činnost Probační a mediační služby působí princip motivace, kdy tato instituce usiluje o aktivní přístup klienta s cílem změny jeho chování.⁹²

Typickým klientem Probační a mediační služby je jedinec obviněný nebo odsouzený za trestný čin, nebo osoba, která byla trestným činem poškozena. Klientem může být i osoba mladší patnácti let v případě, že spáchala čin považovaný jinak za trestný. Matoušek a kol. člení klienty Probační a mediační služby do tří kategorií.⁹³

- klienti nacházející se ve fázi před rozhodnutím soudu či státního zástupce – spolupráce tohoto klienta je většinou dobrovolná (s výjimkou klientů, u nichž je vazba nahrazena probačním dohledem), přičemž aktivity Probační a mediační služby spočívají zejména ve snaze o motivaci klienta k řešení následků trestného činu;
- klienti nacházející se ve fázi po rozhodnutí soudu či státního zástupce, jimž byla uložena povinnost, opatření, nebo jiná alternativa k trestu odnětí

---

⁹¹ Tamtéž

⁹² MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0, s. 286-287.

⁹³ Tamtéž, s. 284-285.

svobody (jedná se i o osoby mladší patnácti let a mladiství, kterým bylo uloženo výchovné, ochranné či trestní opatření, případně o klienty podmíněně propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody);

- klienti, kteří byli trestnou činností poškozeni – spolupráce probíhá na bázi dobrovolnosti.

Probaci a mediaci vykonává probační úředník, kteří se řídí dokumentem *Pravidla a standardy Probační a mediační činnosti*. Obecně lze konstatovat, že probační úředník realizuje, koordinuje a organizuje probační dohled a alternativní tresty, přičemž jeho aktivity tkví zejména ve spolupráci s klientem ve formě osobních setkání. Dále může probační pracovník vykonávat návštěvy u klienta doma, realizovat mediaci, spolupracovat s obětí trestného činu apod. Díky tomu probační úředník přispívá k prevenci trestné činnosti u konkrétního pachatele.⁹⁴

5.4 Význam a využití probace

Slovo „probace“ pochází z latinského výrazu pro zkoušení či osvědčování. Probaci tedy můžeme v dikci ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, chápat jako výkon dohledu nad obviněným, kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a individuální působení na pachatele.⁹⁵

Probaci můžeme chápat v užším a širším slovy smyslu – zatímco v širším slova smyslu se jedná o systém služeb a funkcí zajišťovaných Probační a mediační službou, v užším smyslu jde o ty tresty nebo opatření spočívající v podmíněném odkladu trestu nebo samotného výroku o trestu a jednat v osobní péči a dohledu, jež je ukládáno soudem obžalovanému, který byl uznán vinným ze spáchání trestného činu.⁹⁶

---

⁹⁴ PMS. Pravidla a standardy probační a mediační činnosti [online]. Probační a mediační služba, 2021. [Cit. 2022-08-16]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/12/onas_zakladdokumenty_pravidlaastandardy_2021.pdf.

⁹⁵ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče. 2. díl*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5147-4, s. 291.

⁹⁶ VĚTROVEC, Vladislav a kol. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-32-7, s. 27-28.

Význam probace, která v sobě integruje prvky dohledu, sledování a kontroly, je zejména v individualizovanějším přístupu k zacházení s pachateli různých druhů trestné činnosti a ve využívání jiných prostředků k reakci na méně závažnou kriminalitu, než je trest odnětí svobody. Díky tomu je pachatel ušetřen negativních vlivů vězení, jako je například institucionalizace a prizonizace. Probací je možné docílit zvýšení efektivity sankce a dosažení vyváženějšího poměru mezi trestní represí a prevencí.⁹⁷

Probace reaguje na přeplněnost věznic, která výrazně snižuje možnost pozitivního a individualizovaného působení na odsouzené. Využití probace jako alternativy k trestu odnětí svobody nejen že snižuje počet vězňů umístěných ve vězeňských zařízeních, ale navíc umožňuje realizovat efektivnější práci s odsouzenými. V tomto smyslu však nelze chápat probaci jako snahu o snížení vězeňské populace, nebo o nadměrně shovívavý přístup k pachateli – ve skutečnosti se jedná o využití efektivnějších prostředků k reakci na méně závažné trestné činy a o vytvoření lepších podmínek k postihu závažné kriminality.⁹⁸

Dalším smyslem probace je odstranit zásadní nedostatek podmíněného odsouzení, a to konkrétně nedostatek kontroly pachatele v průběhu zkušební doby. Zároveň však probace působí na odsouzeného výrazným resocializačním efektem, jelikož probační úředník mu poskytuje nejen dohled, ale i odbornou pomoc.⁹⁹ Tím probace naplňuje požadavek humanizace zacházení s odsouzenými. Ve vztahu k poškozenému tkví význam probace především v posílení jeho postavení a práv – akcentuje nárok poškozeného na náhradu škody. Díky tomu, že je pachateli uložen některý z alternativních trestů, a ten se tak může nadále věnovat svému zaměstnání, má poškozený větší šanci svůj nárok na náhradu škody uplatnit.¹⁰⁰

---

⁹⁷ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče. 2. díl*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5147-4, s. 291-292.

⁹⁸ SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7, s. 25.

⁹⁹ SUCHÝ, Oldřich. Probace, postavení a úloha probačních úředníků v mezinárodním srovnání. *Právní rozhledy*. 1995, č. 7, s. 270-274. ISSN 1210-6410, s. 271.

¹⁰⁰ SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7, s. 25.

5.5 Probační dohled

Probační dohled je kvalifikovanou formou sledování podmíněně odsouzeného, které obsahuje nejen kontrolu, ale i prvky sociální, psychologické a pedagogické terapie a poradenství pro odsouzeného. Odsouzený je odborně veden a kontrolován probačním úředníkem, se kterým je pachatel (respektive klient) v pravidelném osobním kontaktu.¹⁰¹

Štern, Ouředníčková a Doubravová chápou probační dohled jako pravidelný osobní kontakt pachatele s probačním pracovníkem, který začíná de facto již při vytváření probačního plánu, na němž probační úředník s klientem spolupracuje. Účelem probačního dohledu je pak kontrolovat a sledovat chování pachatele s cílem dosáhnout zajištění pachatelovy budoucnosti a řádného života.¹⁰² Sotolář, Šámal a Púry dodávají, že probační dohled by se měl vykazovat odlišností v přístupu k zacházení s pachateli různých trestných činů.¹⁰³

Aby byla probace efektivní, musí mít probační úředník představu o potřebách a rizicích daného klienta. Základem je společné vytvoření plánu probačního dohledu, kontrole dodržování soudem uložených podmínek a průběžné vyhodnocování dohledového plánu. Stěžejním účelem probačního dohledu je:

- sledování a kontrola chování pachatele s cílem chránit společnost a snížit možnost recidivy,
- odborně vést a pomoci pachateli s cílem zajistit budoucí řádný život.

Probační dohled se obviněnému či odsouzenému uloží, pokud soudce či státní zástupce považuje za účelné sledovat a kontrolovat po určitou dobu chování pachatele. V době trvání probačního dohledu motivuje probátor pachatele k vedení řádného života a nabízí mu psychosociální pomoc a podporu.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUCHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3, s. 254.

¹⁰² ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ (eds.). *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2, s. 71-105.

¹⁰³ SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7, s. 302.

¹⁰⁴ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče. 2. díl*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5147-4, s. 292.

Probační dohled se ukládá v případech méně společensky závažných trestných činů, ale výjimkou není uložení tohoto opatření u činu s větší společenskou škodlivostí. Obecně záleží na typu pachatele a jeho vlastnostech – častěji se probační dohled ukládá prvopachatelnům, zohledňuje se i chování pachatele v minulosti, projevená lítost, postavení pachatele ve společnosti a další okolnosti.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4, s. 402.

6 Praktická část

V praktické části práce analyzuji efektivitu restorativních programů a navrhnu opatření pro zvýšení jejich účinnosti. Vzhledem k tomu, že nejvyužívanějším restorativním programem v České republice jsou mediace, budu se orientovat zejména na ně. K dispozici jsou dále velmi omezená data o skupinových konferencích, která rovněž využiji k dosažení stanovených cílů.

6.1 Metodika praktické části

Cílem praktické části práce je analyzovat efektivitu restorativních programů a navrhnout opatření pro zvýšení jejich účinnosti. Pro konkretizaci tohoto cíle jsem stanovila následující výzkumné otázky, které jsou zodpovězeny v závěru práce:

- Jsou restorativní programy podle statistických dat efektivní?
- Jak hodnotí efektivitu restorativních programů mediátoři?
- Jaká opatření by bylo možné přijmout pro větší efektivitu restorativních programů?
- Jaké důvody vedou k velice nízkému počtu realizovaných skupinových konferencí a kruhů?

Pro praktickou část byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu, konkrétně analýza statistických dat Probační a mediační služby týkajících se restorativních programů. Metodami, které jsou použity, je analýza časových řad (sledování vývoje využívání restorativních programů) o využívání jednotlivých restorativních programů a polostandardizovaný rozhovor s mediátory.

Pro realizaci rozhovoru jsem oslovila tři mediátory, kteří se vyjadřovali k mnou navrženým tématům. Na mediaci jsem se orientovala z toho důvodu, že jde o nejčastěji využívaný restorativní program v českém prostředí a lze tedy očekávat, že mediátoři již získali s mediací dostatečné zkušenosti a jsou schopni ji relevantně posoudit. Polostandardizovaný rozhovor s mediátory se týkal následujících okruhů:

- počet realizovaných mediací
- vztah soudců k mediaci
- komplikace, které se v mediační praxi vyskytují
- nedostatky současné právní úpravy mediace

Rozhovory byly analyzovány prostřednictvím kódování, kdy byly jednotlivým slovům, slovním spojením a delším úsekům textu přisuzovány kódy, které byly následně systematizovány a sloučeny do kategorií.

6.2 Analýza efektivit restorativních programů

Analýzu efektivit restorativních programů jsem rozčlenila na část věnující se rozboru statistických dat a na část analyzující rozhovory s pracovníky Probační a mediační služby.

6.2.1 Analýza statistických dat Probační a mediační služby

Při práci se statistickými daty Probační a mediační služby jsem zjistila, že ačkoli AIS PMS poskytuje poměrně podrobnou představu o alternativních trestech a jejich pachatelích, v případě restorativních programů nejsou statistiky natolik pregnantní – v případě skupinových konferencí je tento problém způsoben zejména faktem, že počty jejich realizace podle dat AIS PMS v celé České republice nedosahují ani počtu dvaceti ročně. Z tak nízkého počtu realizovaných skupinových konferencí nelze usuzovat žádné relevantní a obecně platné závěry (totéž se týká i tzv. kruhů). Tato skutečnost je důvodem, proč jsem se zaměřila primárně na mediace.

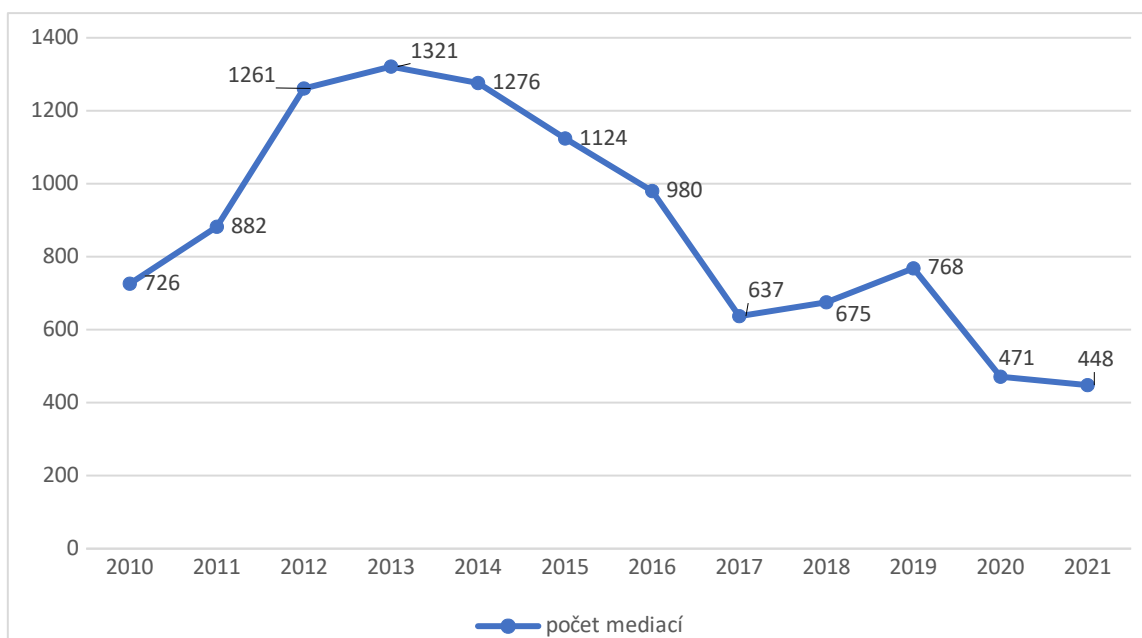
Vzhledem k tomu, že podrobnější statistiky pro mediace jsou dostupné až pro roky 2017 až 2021, je v Tab. 1 shrnut počet realizovaných mediací právě pro toto období, přičemž údaje jsou strukturovány dle jednotlivých soudních krajů. Data z této tabulky (respektive ze souhrnného řádku) jsem vizualizovala v Grafu 1, do kterého jsem zanesla i celkové počty realizovaných mediací za období mezi lety 2010 až 2016.

Soudní kraj	2017	2018	2019	2020	2021
Praha	10	20	37	12	18
Středočeský kraj	46	32	46	18	29
Jihočeský kraj	62	57	43	17	17
Západočeský kraj	72	89	112	68	39
Severočeský kraj	61	80	75	46	48
Východočeský kraj	122	89	159	137	125
Jihomoravský kraj	130	154	128	64	50
Severomoravský kraj	134	154	168	109	122
ČR	637	675	768	471	448

Tabulka 1: Počet realizovaných mediací (2017-2021)

Zdroj: AIS PMS; vlastní zpracování

Vývoj počtu mediací v dlouhodobějším časovém horizontu lze vidět v Grafu 1, ze kterého je patrné, že počet mediací byl nejvyšší v období mezi lety 2012 a 2015, kdy Probační a mediační služba zaznamenala více než tisíc mediací ročně. Od roku 2015 již celkový počet mediací za rok nepřesahuje hodnotu tisíc.

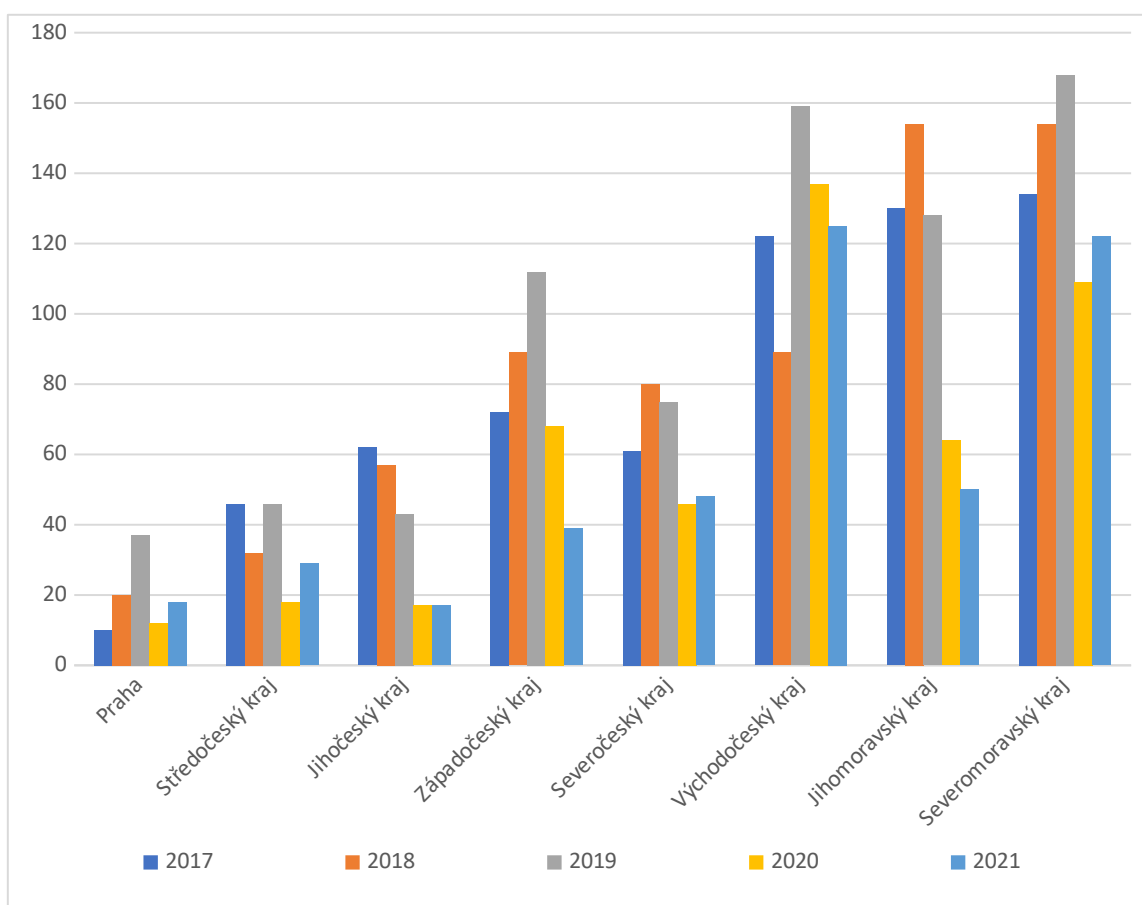
Graf 1: Počet realizovaných mediací (2010-2021)

Zdroj: AIS PMS; vlastní zpracování

Ačkoli mezi lety 2017 a 2019 můžeme zaznamenat opětovný růst počtu mediací (který však nepřekročil počet tisíc), v roce 2020 nastal opět hluboký propad, přičemž za rok 2021 bylo zaznamenáno pouze 448 mediací, což je přibližně třetina počtu uvedeného u roku 2013. V 69 případech se za tento rok konala mediace mezi obětí a mladistvým pachatelem.

Období nejméně využívaní mediace následuje bezprostředně po přijetí zákona o mediaci, načež počet tohoto restorativního programu začal postupně klesat. Lze uvažovat o tom, že do počtu mediací v letech 2020 a 2021 se negativně promítla protipandemická opatření související s šířením onemocnění SARS-CoV-2.

V Grafu 2 jsou uvedeny vývojové řady počtu mediací dle jednotlivých soudních krajů za období mezi lety 2017 a 2021.

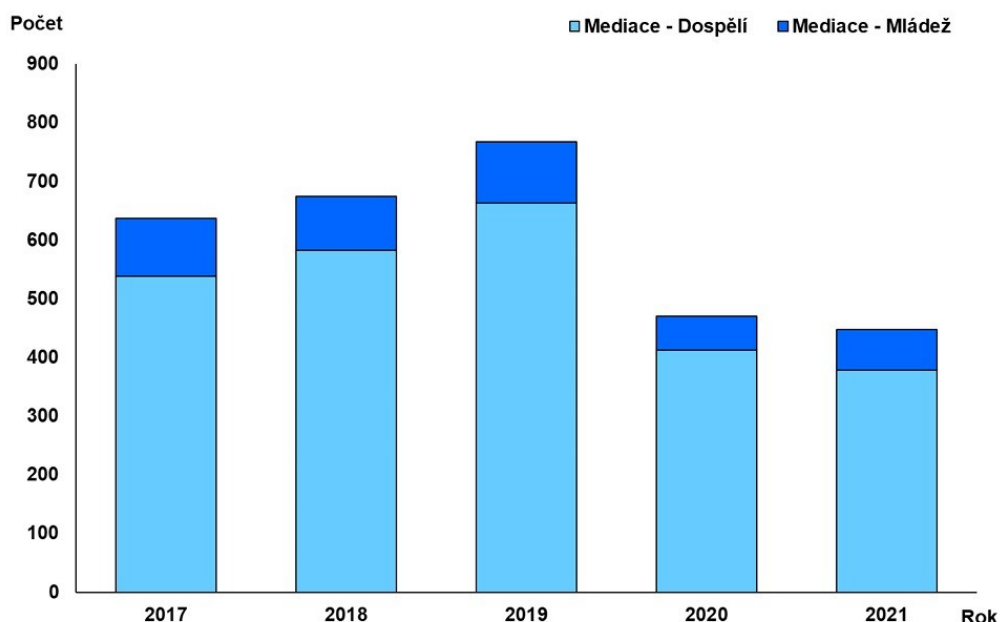

Graf 2: Počet realizovaných mediací dle soudních krajů (2017-2021)

Zdroj: AIS PMS; vlastní zpracování

Většina časových řad pro jednotlivé kraje reflektovala celorepublikové trendy v počtu mediací. Nejvyšší počty mediací zaznamenává Východočeský, Jihomoravský a Východočeský kraj, naopak nejméně mediací probíhá v Praze a ve Středočeském a Jihočeském kraji. Mezi lety 2021 jsem našla nejvýznamnější pokles u Západočeského kraje, procentuálně vyjádřeno počet mediací v tomto soudním okrese poklesl o 42,6 %. Naopak největší procentuální nárůst v tomto období zaznamenal Středočeský kraj, a to o 61,1 %. V roce 2021 se nejvíce mediací uskutečnilo ve Východočeském kraji (125), naopak nejméně jich bylo v kraji Jihočeském (17).

Co se týče struktury trestných činů, dle dat z AIS PMS vyplývá, že nejvíce mediací proběhlo roku 2021 v rámci trestného činu ublížení na zdraví z nedbalosti (30,2 % případů mediace), následovalo těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (20,3 %). Další trestné činy (krádež, porušení domovní svobody, zanedbání povinné výživy apod.) nepřekročily hranici 8 %, pokud však shrneme dílčí trestné činy ze skupiny, kterou bychom mohli označit jako vandalismus, zjistíme, že tvoří 10,1 %.

Graf 3: Mediace u dospělých a mládeže

Zdroj: PMS. Agendy Probační a mediační služby v letech 2017-2021 [online]. Probační a mediační služba, Praha 2022, s. 16. [Cit. 2022-08-01]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2022/03/statistiky_agendy_pms_2017-2021.pdf.

V Grafu 3 je reflektován poměr mezi mediací realizovanou s dospělým a mladistvým pachatelem. Je evidentní, že po roce 2019 výrazně klesl počet mediací u mladistvých pachatelů. Z dat získaných ze statistik Probační a mediační služby lze zjistit, že v případě dětí a mladistvých je nejčastějším protiprávním činem řešeným v rámci mediace krádež, poškození cizí věci a výtržnictví.

Obecně lze k vývoji počtu mediací konstatovat, že klesající vstupy do přípravného řízení mají za následek pokles počtu mediací. Vývoj počtu (případně podílu) mediací je determinován více faktory, přičemž za nejdůležitější lze označit zájem a postoj účastníků sporu, vhodnost daného případu pro mediaci, zájem a postoje pachatele, dostatek času pro realizaci mediace a spolupráce orgánů činných v trestním řízení.

V Tab. 2 je uveden počet realizovaných skupinových konferencí v období let 2017 až 2021. Vzhledem k tomu, že statistiky uvádějí méně než patnáct případů pro každý z jednotlivých roků v tomto období, nelze vyslovit žádný relevantní závěr.

Soudní kraj	2017	2018	2019	2020	2021
Praha	0	0	0	0	0
Středočeský kraj	1	0	0	2	0
Jihočeský kraj	1	3	4	0	1
Západočeský kraj	1	0	0	0	0
Severočeský kraj	2	2	2	0	0
Východočeský kraj	5	1	0	0	0
Jihomoravský kraj	1	0	1	0	4
Severomoravský kraj	3	7	3	5	4
ČR	14	13	10	7	9

Tabulka 2: Počet realizovaných skupinových konferencí

Zdroj: PMS. Agendy Probační a mediační služby v letech 2017-2021 [online]. Probační a mediační služba, Praha 2022, s. 19. [Cit. 2022-08-01]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2022/03/statistiky_agendy_pms_2017-2021.pdf.

6.2.2 Analýza rozhovorů s mediátory

V následující podkapitole představím výsledky analýzy polostrukturovaných rozhovorů s mediátory. Za tímto účelem jsem oslovila tři zapsané mediátory, kteří mají s mediační praxí zkušenost více než tři roky (toto kritérium jsem zvolila na základě předpokladu, že za tuto dobu stihli oslovení mediátoři nasbírat dostatečné množství zkušeností s mediací, aby byly jejich výpovědi pro mou práci relevantní). Pro zachování anonymity budu označovat informanty jako Mediátora A, Mediátora B a Mediátora C.

Mediátor A je žena (35 let), která disponuje magisterským titulem z oboru práva a pětiletou praxí v oblasti mediace. Mediátor B je muž (42 let), který vystudoval psychologii v magisterském stupni a má čtyřletou praxí v oblasti mediace. Nakonec Mediátor C je muž (37 let), který vystudoval andragogiku v magisterském stupni a má šestiletou praxi v oblasti mediace.

Uskutečněné rozhovory s těmito informanty jsem analyzovala – zjištěné závěry popisují v následujícím textu, jež jsem rozčlenila podle klíčových témat do pěti částí.

- **Počet realizovaných mediací**

Všichni oslovení mediátoři konstatovali, že počet mediací je u nás naprosto nedostatečný. Mediátor B konstatoval, že problémem je nejen to, že soudci mediace nenařizují, ale i skutečnost, že pokud je již setkání s mediátorem nařízeno, účastníci sporu obvykle po prvním setkání mediací ukončí. Ostatně k tomuto závěru se přiklonili i Mediátor A a Mediátor C.

Mediátor A uvedl následující: *„První setkání o výsledku mediace vůbec nic nevyovídá, takže myslím, že není efektivní, aby bylo povinné pouze jedno setkání stran s mediátorem. Je logické, že na prvním setkání to hned nejde úplně hladce, proto by podle mého názoru mělo být povinných více setkání s mediátorem, aby měly strany možnost a čas se vzájemně pochopit a mediátor měl šanci nějak na ten spor působit.“*

Mediátor C konstatoval v podstatě totéž, přičemž doplnil, že tato praxe je pro pověst mediace škodlivá: *„Co si asi musí účastníci mediace myslet poté, co absolvují první setkání? Samozřejmě to, že tohle k ničemu nevede a nemá to smysl. Následně je mediace ukončena, ale negativní dojem přetrvává.“* Na rozdíl od Mediátora A však mediátor C viděl jistý smysl i v jednom setkání – konkrétně uvedl, že i jediné sezení může účastníky podnítit k tomu, aby se pokusili o celém sporu přemýšlet v trochu jiném světle.

- **Vztah soudců k mediaci**

I v otázce vztahu soudců k mediaci byli oslovení mediátoři ve vzájemném konsensu. Z analýzy jejich výpovědí vyplynulo, že soudci mnohdy chápou mediaci jako zbytečné protahování celé záležitosti, které je neefektivní. Mediátor C konstatoval, že soudci se často pokouší o mediaci sami, přičemž pokud se jim nepodaří strany přesvědčit ke vzájemné kooperaci, usoudí, že ani mediátor nebude v dané věci úspěšný. *„Přitom mediace není krátkodobý proces, který by byl jednoduchý. Je potřeba se s oběma stranami seznámit, pochopit jejich stanoviska a zjistit, jaké bariéry jim brání ve spolupráci při cestě ke společnému cíli. Na to soudce nemá čas, a tak mediaci příliš brzy zavrhne jako přítěž,“* dodal tento informant.

Mediátor A vidí jako nedostatek na straně soudců to, že mnohdy nařizují mediaci jen u skutkově komplikovaných záležitostech. Takové záležitosti však nemusí být k mediaci vhodné – naopak jako vhodné se tomuto informantovi jeví pro aplikaci mediace jednodušší záležitosti, jako jsou například rodinné záležitosti či sousedské spory. *„Myslím, že kdyby soudci více nařizovali mediaci u skutkově jednodušších věcí, měli by pak více času řešit ty komplikovanější. Takto to často dopadá tak, že soudce vyvíjí energii na to, aby přiměl strany u komplikovaného sporu k mediaci, ale je to de facto vyhozený čas.“*

Obdobně uvažoval i mediátor B, podle kterého soudci nevidí v nařizování mediace u jednodušších záležitostech, jako jsou rodinné a sousedské spory či bagatelní trestné činy, větší smysl, protože je dokážou jednoduše vyřídit sami. *„Soudci obvykle nechápou, že smyslem mediace není spor rozetnout, ale opětovně nastolit rovnováhu ve vzájemných vztazích. Myslím, že u nás jsme*

pořád ještě orientovaní na to, aby bylo zjištěno, kdo za celou věc může, a viník byl potrestán. Jsme tak trochu zaseklí v retributivní justici, v systému, oko za oko. Podle mě bychom se měli víc orientovat na to, aby byly napraveny vztahy, protože to je i takový prvek prevence před dalším nežádoucím chováním.“ Informant dále vysvětlil, že rozdíl vidí například v praxi sousedských sporů – pokud strany sousedského sporu přistoupí na mediaci, obvykle se s nimi už vícekrát neseťká, ale pokud účastníci mediaci odmítnou a neprojdou tak procesem mediace zahrnujícím pochopení stanoviska druhého, spory se často dále opakují a stupňují, jelikož se strany zatvrdí ve svých stanoviskách a chtějí dosáhnout svého za každou cenu.

- **Komplikace, které se v mediační praxi vyskytují**

Všichni tři oslovení zapsaní mediátoři uváděli relativně široký okruh komplikací, se kterými se při své praxi mediátora setkali. Obtíže mohou nastat již u samotného počátku mediace, kdy se některá ze stran sporu odmítá k setkání dostavit. Mediátor A zopakoval, že v některých případech soudci nařizují mediaci u komplikovaných věcí, pro které není mediace vhodná. Týká se to například dlouhodobých sporů, kdy jsou vztahy již fatálně narušené a přimět strany k pochopení stanovisek protistrany je „*nadlidským úkonem*“. Často se dle tohoto informanta jedná o dlouholeté sousedské a rodinné spory, kdy měla být mediace nařízena již v počátcích, když bylo ještě možné řešit narušené vztahy v době, kdy byla celá záležitost „čerstvá“.

Mediátor B konstatoval, že největším problémem je, že soudy mediaci vůbec nenařizují. V této souvislosti navrhl, aby bylo zintenzivněno propojení mediace a soudního řízení. „*Myslím, že by měla být vytvořena nějaká ustálená praxe, řekněme až tradice nařizování prvních mediačních setkání. Jako pozitivní jev vidím, že některé soudy už k tomu směřují, není to ale bohužel nějaký obecný jev.*“ Informant doplnil, že mezi jednotlivými soudy bohužel v tomto ohledu vznikají významné rozdíly, kdy jsou u jednoho soudu prvky restorativní justice relativně běžnou záležitostí, zatímco u soudu druhého jsou velmi raritní.

Mediátor C chápe jako stěžejní problém přístup advokátů k mediaci. Ačkoli někteří advokáti jsou v oblasti mediace proškoleni, příliš často se lze v praxi

setkat s tím, že advokáti mediaci nerozumí a nepodporují ji. Tímto svým přístupem následně negativně ovlivňují postoj stran k mediaci. Postoj stran je často negativně determinován i placením finančních nákladů na první setkání s mediátorem. „Ačkoli bych byl na jednu stranu rád, kdyby strany častěji souhlasily s pokračováním v mediaci, na druhou stranu to chápu. Jejich právní zástupce jim často řekne, že mediace je jenom takové nutné zlo, a že to k ničemu nevede. Jelikož jej považují za odborníka v oblasti práva, tak mu věří a dál se do mediace nepouští. Navíc je to stojí nějaké peníze a čas, vyvolává to v nich nepříjemné pocity... z lidského hlediska to tedy opravdu chápu, ale tím spíš by se mělo pracovat na tom, aby byla veřejnost informována o průběhu a přínosech mediace,“ konstatoval tento informant.

Všichni mediátoři upozornili na skutečnost, že reálným problémem restorativních programů je malá informovanost. Zatímco mediace je pojmem, který již vstoupil do veřejného diskursu, ačkoli s podrobnostmi nejsou často seznámeni ani sami soudci, téma kruhů a konferencí je veřejnosti prakticky neznámé. Mediátor C konstatoval, že v případě advokátů se nedostatek informovanosti projevuje v tom, že advokáti mají tendenci strany soudit, a ne pracovat na mediaci. Soudci zase tendují k přeceňování vlastních schopností, když se snaží vést mediaci samostatně. Obojí přístup vede k nízkému počtu mediací a k jejich relativní neúspěšnosti.

Mediátor A upozornil na zajímavý problém, když konstatoval, že vidí jako komplikaci již hovořit o efektivitě mediace. V této souvislosti se táže, jaké měřítko efektivit v tomto kontextu zvolit – zatímco někdo totiž může brát jako úspěch až uzavření výsledné dohody o mediaci, pro jiného je úspěchem již to, že strany sporu k mediaci vůbec přistoupí. Osobně si myslím, že efektivita mediace je značně relativní pojem, který lze obtížně kvantifikovat – stanovit nějaká jednotná měřítko efektivit mediace by tedy bylo obtížné, ne-li nemožné. Dle mého názoru lze v tomto kontextu říci, že efektivitu mediace je nutné posuzovat individuálně, což však komplikuje pokusy o postihnutí efektivit mediace obecně.

- **Nedostatky současné právní úpravy mediace**

Mediátor B a Mediátor C konstatovali, že problémem současné právní úpravy je především to, že soudce nemá možnost nařídit více povinných mediačních setkání než pouze jedno. Mediátor A vidí jako problém skutečnost, že odměna za nařízené první setkání s mediátorem je součástí nákladů řízení, což může stavět nástroj mediace v očích účastníků do poněkud negativního světla. Dále tento informant konstatoval, že podle jeho názoru je právní úprava mediace obecně roztržitější, a to jak u zapsaných mediátorů, tak u mediátorů nezapsaných – v této souvislosti navrhl, aby byla legislativa týkající se mediace sjednocenější a ucelenější.

Dále Mediátor B uvedl, že by u bagatelních trestných činů měla být mediace nařizována automaticky, a to na několik sezení.

6.3 Diskuse a návrhy pro zvýšení efektivity restorativních programů

Jak konstatuje Ludvík Barabáš, ačkoli Česká republika přijala zákon o mediaci již před deseti lety, dosud není mediace chápána jako běžná součást soudní praxe. Problémem je, že Česká republika dlouhodobě nesleduje statistická data postihující vývoj mediační praxe (ostatně na tento problém jsem narazila i při analýze statistických dat Probační a mediační služby). Důsledkem tohoto stavu je několikaletá absence dat. V soukromoprávních ani ve veřejnoprávních věcech není mediace dostatečně využívána – podle autora je jedním z problémů nedostatek důvěry ve schopnosti mediátorů, způsobená dvojkolejností zapsaných a nezapsaných mediátorů (kteří mohou mediaci vykonávat mimo právní rámec).¹⁰⁶

Dle mého názoru se do počtu mediací negativně promítá i nedostatečná podpora tohoto institutu ze strany soudců. Podle § 100 odst. 2 OSŘ může soudce nařídit tříhodinové setkání účastníků sporu se zapsaným mediátorem – pokud však strany sporu nemají zájem v mediaci pokračovat, mediace končí. Soudím, že pouze jedno tříhodinové setkání je naprosto neefektivní. Jak jsem konstatovala

---

¹⁰⁶ BARABÁŠ, Ludvík. Mediace jako nevyužitý potenciál poslední dekády – 1. díl [online]. Právo21, 30. 5. 2022. [Cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/mediace-jako-nevyuzity-potencial-posledni-dekady-1-dil>.

v teoretické části práce, mediátor se mnohdy setkává s tím, že účastníci sporu odmítají změnit svá stanoviska, a musí zvolit jiný přístup, aby dospěl zdárného řešení. Za stavu, kdy je povinné pouze jedno setkání, nelze očekávat, že strany svůj pohled na věc nějak zásadněji změní. Navíc – jak upozornili všichni oslovení mediátoři – ze strany soudců lze vyzorovat jistou neochotu a nezájem o restorativní programy. V českém prostředí je silně zakořeněna orientace na soudní řešení sporu, což je v praxi obtížné nějakým způsobem změnit.

V kontextu výše řečeného lze navrhnout, aby soudci měli možnost nařídit i více než jednu povinnou mediaci. Myslím, že pokud by měli účastníci sporu možnost projít několika mediačními setkáními, přičemž by jim byl poskytnut prostor pro přemýšlení o pohledu druhé strany, byla by mediace efektivnějším nástrojem řešení sporů, než je v současné době. Dále lze navrhnout, aby byly shromažďovány podrobnější statistiky postihující efektivitu jednotlivých restorativních programů – díky tomu by bylo možné jejich efektivitu zkoumat komplexněji a na tomto základě provádět relevantní změny.

Obecnějším opatřením, které navrhuji, je provádění informačních kampaní směřovaných k odborné i laické veřejnosti. Je evidentní, že stav poznání ohledně mediace mezi soudci a advokáty není dostatečný – soudci nařizují první setkání s mediátorem velmi nedostatečně, a navíc se často orientují na složitější případy, které však nejsou pro mediaci vhodné. Navíc nařízené první setkání s mediátorem de facto není mediací, jelikož nejde o důsledek svobodné vůle obou stran.

7 Závěr

Předkládaná diplomová práce se zabývala problematikou restorativních programů jakožto nástrojů restorativní justice. Jejím cílem bylo restorativní programy teoreticky vymezit, zjistit jejich efektivitu a navrhnout praktická řešení, odstraňující případné zjištěné nedostatky a přispívající k vyšší míře jejich využívání. Teoretické vymezení tématu restorativních programů bylo realizováno v teoretické části práce skrze analýzu relevantních zdrojů informací, v praktické části byla následně zkoumána jejich efektivita na základě statistických údajů a realizovaných rozhovorů s mediátory. Za tímto účelem bylo stanoveno několik výzkumných otázek, na které v následujících odstavcích odpovím, čímž zároveň shrnu stěžejní závěry práce.

První výzkumná otázka se tázala, zda jsou restorativní programy podle statistických dat efektivní. O konferencích a kruzích lze konstatovat, že efektivní dozajista nejsou, jelikož jsou v českém prostředí realizovány naprosto minimálně, alespoň podle dat Probační a mediační služby. Důvodem je pravděpodobně fakt, že s těmito instituty není odborná ani laická veřejnost dostatečně seznámena, přičemž u nás nemají žádnou tradici. Ani mediace nejsou v praxi prováděny v dostatečné míře – důvodů je více, například nedostatečná důvěra k tomuto institutu, nenařizování mediací ze strany soudců a nedostatečná tradice mediace v českém právním řádu. Samotní soudci často nejsou informováni o smyslu a metodách mediace, přičemž se často snaží mediaci řídit samostatně, což nevede k optimálním výsledkům.

Další výzkumná otázka se ptala, jak hodnotí efektivitu restorativních programů mediátoři. Z uskutečněných rozhovorů s mediátory vyplynulo, že ačkoli v tomto institutu vidí oslovení mediátoři jistý potenciál, v praxi má realizace mediací četné nedostatky, které vedou k jejich nízké efektivitě. Zmínit lze například skutečnost, že po nařízení ze strany soudu následuje pouze jedno povinné setkání stran sporu s mediátorem, což nelze považovat za dostatečné. Strany proto často mediaci ukončují již po tomto úvodním setkání (svou roli na tom mohou mít i finanční náklady mediace) – pouze jedno setkání však nestačí na to,

aby účastníci sporu poznali a pochopili svá stanoviska. V této fázi jsou standardně vztahy mezi stranami konfliktu napjaté, přičemž participující jedinci mají tendenci snažit se prosadit vlastní zájmy na úkor druhých. Ani mediátor nemá za pouhé tři hodiny šanci poznat povahu sporu a postoje jeho účastníků – je potřeba několik sezení, aby byl mediátor schopen působit na strany sporu a přimět je k tomu, aby se snažili o konstruktivní řešení svých interpersonálních vztahů. Na základě toho lze doporučit, aby bylo povinných více setkání s mediátorem – pouhé jedno setkání nemá dle mého názoru větší smysl a v jistém kontextu může být kontraproduktivní, jelikož ve stranách sporu, soudcích i advokátech budí dojem, že mediace je neefektivním nástrojem.

Třetí výzkumná otázka zkoumala, jaká opatření by bylo možné přijmout pro větší efektivitu restorativních programů. Podle mého názoru by vyšší efektivitě přispěla větší informovanost soudců, advokátů i veřejnosti ohledně problematiky restorativních programů. Jak jsem již výše uvedla, pozitivní změnou by bylo, aby měl soudce možnost nařídit více povinných setkání účastníků sporu s mediátorem než pouze jedno. Systémovou změnou, která by však dle mého mínění přispěla k širšímu využívání restorativních programů, by bylo důslednější zkoumání statistik o využívání a efektivitě mediace, konferencí a kruhů. Jak konstatoval například Barabáš, jehož stanovisko jsem přiblížila v diskuzní části práce, Česká republika dlouhodobě nesleduje statistická data postihující vývoj mediační praxe. Pokud taková data chybí, není logicky možné je komplexně analyzovat a na základě takové analýzy následně realizovat vhodná opatření.

Poslední výzkumná otázka se tázala, jaké důvody vedou k velice nízkému počtu realizovaných skupinových konferencí a kruhů. Jak jsem uvedla v praktické části práce, zatímco s mediacemi se již odborná i laická veřejnost relativně seznámila (alespoň po teoretické stránce), ačkoli o jejich širokém využívání nelze hovořit, kruhy a konference jsou minimálně v rámci laické veřejnosti prakticky neznámé. Lze předpokládat, že pokud by se odborná veřejnost podrobněji seznámila s těmito instituty a měla možnost vidět jejich praktické přínosy, staly by se využívanějšími.

V závěru praktické části práce jsem uvedla vlastní doporučení. Soudím, že klíčové je zvýšení informovanosti laické i odborné veřejnosti o restorativních programech, jak jsem ostatně konstatovala již v předcházejícím odstavci. Soudci jsou mnohdy neochotní setkání s mediátorem nařizovat, a pokud je již nařídí, mnohdy je to u nevhodných případů, které jsou příliš komplikované a je problematické je efektivně řešit prostřednictvím restorativních programů. Obecně je v české společnosti zakořeněná tradice řešení sporů soudní cestou, což bude podle mého názoru do budoucna obtížné změnit – myslím však, že nejde o cestu, která by byla nemožná.

Podle mého názoru jsou restorativní programy, jako jsou mediace, konference a kruhy, velmi efektivní, pokud jsou správně používány (tedy pokud jsou aplikované na vhodné případy, vede je odborník a účastníkům je dán dostatečný prostor pro vyjádření vlastních postojů, a naopak pro pochopení postojů odlišných). Tyto programy znamenají nejen konstruktivní řešení interpersonálních konfliktů, ale i jistou prevenci, jelikož mohou vést ke změně celkového náhledu účastníka v postavení strany sporu na jeho život a aktivity. Z tohoto důvodu myslím, že by měly být restorativní programy více podporovány a využívány.

8 Seznam použité literatury

ANDERSON, Monique a Kate PARKINSON. Balancing Justice and Welfare Needs in Family Group Conferences for Children with Harmful Sexual Behavior. The HSB-FGC Framework. *Journal of Child Sexual Abuse*. 2018, roč. 27, č. 3, s. 1-20. ISSN 1547-0679.

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče. 2. díl*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5147-4.

BARABÁŠ, Ludvík. Mediace jako nevyužitý potenciál poslední dekády – 1. díl [online]. Právo21, 30. 5. 2022. [Cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/mediace-jako-nevyuzity-potencial-posledni-dekady-1-dil>.

BRADLEY, Gerard V. Retribution: The Central Aim of Punishment. *Harvard Journal of Law and Public Policy*, 2009, roč. 27, č. 1, s. 19-31. ISSN 2374-6572.

BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-848-2.

BRZOBOHATÝ, Robin, Lenka POLÁKOVÁ a Tomáš HORÁČEK. *Rukověť mediátora, aneb, Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7552-221-4.

CONTE, Gian Biagio. *Dějiny římské literatury. 2.*, rev. a dopl. vyd. Praha: KLP, 2008. ISBN 978-80-86791-57-9.

DIBLÍKOVÁ, Simona. Restorativní justice a vězeňství. In: KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 50-60. ISBN 80-7338-021-8.

DIGNAN, James. Victim in Restorative Justice. In: WALKLATE, Sandra. *Handbook of Victims and Victimology*. New York: Routledge, 2007, s. 309-331. ISBN 978-18-439-2258-2.

DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4.

FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. 1. vyd. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9.

GARLAND, David. *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*. Oxford: University Press, 2001. ISBN 978-02-2628-384-5.

GRANT, Michael. *Klasické Řecko*. 3. vyd. Praha: BB/art, 2010. ISBN 978-80-7381-789-3.

GREENWOOD, Jean. *The Circle Process. A Path for Restorative Dialogue*. Center for Restorative Justice and Peacemaking [online]. 2005, University of Minnesota. [Cit. 2022-08-17]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1ljGzRD iFkln0R9tPN0cBsK4skquKkZjP/view>.

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

GXUBANE, Thulane. *Prospects of family group conferencing with youth sex offenders and their victims in South Africa*. In: GAVRIELIDES, Theo (ed.). *Offenders no more: An interdisciplinary restorative justice dialogue*. New York: Nova Science Publishers, 2016, s. 267-287. ISBN 978-1-6348-3700-2.

HART, Herbert Lionel Adolphus. *Punishment and Responsibility: Essays in the Philosophy of Law*. 1st Edition. Oxford: Oxford University Press, 1968.

HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3.

HOLÁ, Lenka a Michal MALACKA. *Mediace a reflexe jejich aktuálních trendů*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-047-5.

HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6.

KARABEC, Zdeněk. *Koncept restorativní justice*. In: Týž. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 5-22. ISBN 80-7338-021-8.

KARABEC, Zdeněk. K problematice trestání a trestů. *Sociologický časopis*. 2001, 37 (1), s. 73-87. ISSN 2336-128X.

KELLY, Erin I. From retributive to restorative justice. *Criminal Law and Philosophy*. 2021, č. 15, s. 237-247. ISSN 1871-9791.

KRACÍK, Martin. Mediace mezi obětí a pachatelem. In: ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ (eds.). *Probace a mediace. Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 39-58. ISBN 978-80-7367-757-2.

LACIAKOVÁ, Lucia. Restoratívna verzus retributívna koncepcia trestania. In: MEDELSKÝ, Jozef a kol. *Súčasnú uplatňovanie prvkov restoratívnej justície. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 63-75. ISBN 978-80-8155-012-6.

LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007. ISBN 978-80-86920-24-5.

LATIMER, Jeff, Craig DOWDEN a Danielle MUISE. Effectiveness of Restorative Justice Practices. A Meta – Analysis. *Prison Journal*. 2005, 85 (2), pp. 127-144. ISSN 0032-8855.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0041-3.

MAXWELL, Gabrielle a Hayes HENNESEY. Regional Review. Section F. Pacific. In: JOHNSTONE, Gerry, Daniel VAN NESS. *Handbook of Restorative Justice*. Portland: Willan Publishing, 2007, s. 519-529. ISBN 978-18-4392-151-6.

MICHANČOVÁ, Slávka. Etické aspekty probácie a mediácie. In: Táž. *Restoratívni spravodlivosť jako výzva*. 1. vyd. Prešovská univerzita v Prešově, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2011, s. 6-31. ISBN 978-80-555-0389-9.

MORRIS, Allison a Gabrielle MAXWELL. *Restorative Justice for Juveniles. Conferencing, Mediation and Circles*. Oxford: Hart Publishing, 2001. ISBN 978-1841-13176-4.

NOVOTNÝ, Oto, Josef ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2.

NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5.

NOVOTNÝ, Oto, Tomáš GŘIVNA, Pavel ŠÁMAL a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-509-0.

PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace: nejúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6.

PMS. Agendy Probační a mediační služby v letech 2017-2021 [online]. Probační a mediační služba, Praha 2022. [Cit. 2022-08-01]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2022/03/statistiky_agendy_pms_2017-2021.pdf.

PMS. Pravidla a standardy probační a mediační činnosti [online]. Probační a mediační služba, 2021. [Cit. 2022-08-16]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/12/onas_zakladdokumenty_pravidlaastandardy_2021.pdf.

SHAPLAND, Joanna, Gwen ROBINSON a Angela SORSBY. *Restorative Justice in Practice. Evaluating What Works for Victims and Offenders*. New York: Routledge, 2011. ISBN 978-18-439-2845-4.

SHERMAN, Lawrence W. a Heather STRANG. *Restorative justice: the evidence*. 1st Edition. London: The Smith Institute, 2007. ISBN 1-905370-16-4.

SCHEINOST, Miroslav, Helena VÁLKOVÁ a kol. *Sankční politika a její uplatňování*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-154-7.

SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7.

STRANG, Heather. Repair of Revenge. Victims and Restorative Justice. *The British Journal of Criminology*. 2002, 44 (2), pp. 290-292. ISSN 0007-0955.

STRÉMY, Tomáš, Lucia KURILOVSKÁ a Miroslava VRÁBLOVÁ. *Restoratívna justícia*. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-075-8.

STRÉMY, Tomáš. Teoreticko-metodologické východiská restoratívnej justície. In: STRÉMY, Tomáš (ed.). *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2014, s. 60-72. ISBN 978-80-7502-034-5.

SUCHÝ, Oldřich. Probace, postavení a úloha probačních úředníků v mezinárodním srovnání. *Právní rozhledy*. 1995, č. 7, s. 270-274. ISSN 1210-6410.

ŠÍMA, Alexander a Milan SUK. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 16. doplněné vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-755-2.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ (eds.). *Probace a mediacce: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

TOMÁŠEK, Jan. *Rodinné skupinové konference*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-177-6.

UMBREIT, Mark S. a Robert B. COATES. Cross-Site Analysis of Victim-Offender Mediation in Four States. *Crime and Delinquency*. 1993, 39 (4), pp. 565-585. ISSN 1552-387X.

VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3.

VAN NESS, Daniel W. a Karen HEETDERKS STRONG. *Restoring Justice. An Introduction to Restorative Justice*. Fifth Edition. Waltham: Anderson Publishing, 2015. ISBN 978-1-4557-3139-8.

VAN NESS, Daniel W. Regional Reviews. Section E. North America. In: JOHNSTONE, Gerry, Daniel VAN NESS. *Handbook of Restorative Justice*. Portland: Willan Publishing, 2007, s. 559-579. ISBN 978-18-4392-151-6.

VETEŠKA, Jaroslav a Slavomil FISCHER. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-0731-5.

WALGRAVE, Lode a Jolien WILLEMSSENS. Regional reviews. Section C. Europe. In: JOHNSTONE, Gerry, Daniel VAN NESS. *Handbook of Restorative Justice*. Portland: Willan Publishing, 2007, s. 488-499. ISBN 978-18-4392-151-6.

WILLIAMS, Tracy a Julia IOANE. „They feel like it’s all based around the offender“: Professionals explore how victim participation in family group conferences can be enhanced. *Aotearoa New Zealand Social Work*. 2021, roč. 33, č. 2, s. 66-79. ISSN 2463-4131.

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci

ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje, 2015. ISBN 978-80-87174-53-1.

9 Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet realizovaných mediací (2017-2021).....	46
Tabulka 2: Počet realizovaných skupinových konferencí.....	49

10 Seznam grafů

Graf 1: Počet realizovaných mediací (2010-2021).....	46
Graf 2: Počet realizovaných mediací dle soudních krajů (2017-2021).....	47
Graf 3: Mediace u dospělých a mládeže.....	48